

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra regionálního managementu

Diplomová práce

Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách České republiky

Vypracoval: Kevin Aujezdecký

Vedoucí práce: PhDr. Jan Vávra, Ph.D.

České Budějovice, 2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kevin AUJEZDECKÝ**

Osobní číslo: **E16738**

Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Strukturální politika EU a rozvoj venkova**

Název tématu: **Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách České republiky**

Zadávací katedra: **Katedra regionálního managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Obsahová analýza vybrané legislativy a vládních dokumentů s ohledem na zastoupení a chápání udržitelného rozvoje v politikách České republiky. Cílem práce je komparace a zhodnocení toho, jak je koncept udržitelného rozvoje obsažen v politikách ČR a jak se proměňuje od roku 1990 do současnosti.

Metodika práce:

1. Literární rešerše a stanovení metod obsahové analýzy
2. Literární rešerše - koncepce udržitelného rozvoje v zahraničí i ČR a blízká legislativa
3. Obsahová analýza vybraných dokumentů
4. Komparace a zhodnocení

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární rešerše a) podobné analytické práce b) udržitelný rozvoj, 3. Cíl a metodika práce, 4. Výsledky analýzy a diskuze, 5. Závěr, 6. Summary, 7. Použitá literatura, 8. Přílohy dle potřeby.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **50-60 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Cudlínová, E. (2012). Změny ve stylu ekonomického myšlení - šance pro trvale udržitelný rozvoj společnosti nebo pro zelený ekonomický růst? Acta Universitatis Caro-linae - Philosophica et Historica 1/2009 - Studia Sociologica XVI, 23-34.
2. Fagin, A. (2000). Environmental Protest in the Czech Republic: Three Stages of Post-Communist Development. Sociologický časopis 8(2): 139-156.
3. Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
4. Hopwood, B., Mellor, M., & O'Brien, G. (2005). Sustainable Development: Mapping Different Approaches. Sustainable Development 13(1): 38-52.
5. Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky. (2010). Praha: Ministerstvo životního prostředí. Dostupné na: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/Strategicky_ramec_udrzitelneho_rozvoje.pdf.
6. Strategický rámec Česká Republika 2030. (2017). Praha: Úřad vlády ČR. United Nations. (1987). Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Dostupné na: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jan Vávra, Ph.D.

Katedra regionálního managementu

Datum zadání diplomové práce: **4. ledna 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2017**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

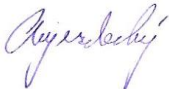
JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentska 13 (26)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 13. února 2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 3.dubna 2018

Podpis studenta:

Poděkování

Poděkování patří PhDr. Janu Vávrovi, Ph.D., který mi nabídl téma, jež mi zcela vyhovovalo, a svými radami přispěl k vyšší úrovni práce. Dále nesmím zapomenout poděkovat svým spolužákům, za celou dobu studia, za přátelský přístup a příjemné jednání. Samozřejmě také děkuji své rodině a partnerce za poskytnutí maximální podpory za celé období, v němž jsem studoval.

Abstract

Diploma thesis Sustainable Development (SD) in Conceptions and Policies of the Czech Republic is focused on SD in Czech environmental policies strategies of SD. State Environmental Policy of the Czech Republic was chosen as an example of state policy, because of the importance of environmental pillar of SD, which has been mostly discussed recently.

The aim of thesis is to do a content analysis of legislative and government documents about SD in the Czech Republic. The thesis includes comparison and evaluation of progression of SD in Documents from 1993 to 2017. It compares Czech Government's Policies to each other, refers to some important details and comments on them. This work does an analysis of formal documents, while the praxis can differ from the conceptions and proclamations. In the next steps, Czech documents were compared with UN Resolutions and EU Agreements and Strategies. Last chapter of thesis includes a discussion with other authors.

Obsah

Abstract.....	1
Obsah.....	1
1 Úvod a cíl práce.....	2
1.1 Úvodem.....	2
1.2 Cíl práce a výzkumné otázky.....	3
1.3 Metodika práce.....	4
2 Literární rešerše – vybrané dokumenty.....	7
3 Světové vnímání udržitelného rozvoje.....	9
3.1 Proměny a zásadní změny udržitelného rozvoje – OSN.....	9
3.1.1 Shrnutí vývoje udržitelného rozvoje v OSN.....	19
3.2 EU.....	20
4 Teorie udržitelného rozvoje v ČR.....	28
4.1 ČR a udržitelný rozvoj – vybrané dokumenty a souvislosti.....	28
4.2 Celkové zhodnocení.....	43
5 Propojení ČR a světa v otázce udržitelného rozvoje.....	44
6 Kontext politik UR a ŽP, diskuze.....	52
7 Závěry a přínosy.....	59
8 Summary.....	61
9 Seznam odborné literatury.....	63

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvodem

Udržitelný rozvoj je v posledních desetiletích hojně užívaný pojem vědecké i nevědecké společnosti. Existuje mnoho výkladů tohoto termínu. Někteří ho odmítají, jiní podporují, další se k němu staví neutrálně a někteří neví, co znamená.

Stejně jako jiná odborná označení i udržitelný rozvoj se v čase vyvíjí a proměňuje. Je jasné, že dříve či později musela tato myšlenka dorazit i na území České republiky a po pádu komunistického režimu nebyly nástroje, které by bránily jejímu svobodnému šíření. Přestože např. Václav Klaus a některé vlády nebyli této problematice nakloněni a věnovali se zejména ekonomické transformaci, koncept udržitelného rozvoje je dnes využíván a respektován. Zajímalo mě tedy, kudy se udržitelný rozvoj v České republice ubíral a v jakém světle je chápán nyní. Proto začala vznikat tato diplomová práce, jejímž předmětem je právě myšlenka a celkové pojetí udržitelného rozvoje tak jak je vnímán vládními dokumenty našeho státu.

Diplomová práce Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách České republiky se zabývá tématem udržitelného rozvoje, zkoumá, jak je na něj nahlíženo pohledem Státní politiky životního prostředí a strategií udržitelného rozvoje České republiky. Z odvětvových dokumentů jsou zvoleny pouze politiky životního prostředí, neboť se přímo dotýkají, v poslední době nejvíce skloňovaného, environmentálního pilíře. Navíc vzhledem k doporučenému rozsahu práce 50-60 stran by v případě analýzy dalších významných odvětvových politik, jako jsou např. Státní politika zaměstnanosti, státní koncepce dopravy, státní koncepce těžby, průmyslu, obchodu, energetiky, zemědělství, vědy, výzkumu a jiných, notně studie přesáhla rozsah několika set stran.

Práce je jedinečná tím, že se odlišuje od dříve provedených analýz tak, že pojímá období posledních 25 let, tedy celé období samostatných českých dějin.

1.2 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je provedení obsahové analýzy vybrané legislativy a vládních dokumentů s ohledem na zastoupení a chápání udržitelného rozvoje v politikách České republiky. Primárním cílem práce je komparace a zhodnocení toho, jak je koncept udržitelného rozvoje obsažen v politikách ČR a jak se proměňuje od roku 1993 do současnosti. Diplomová studie hodnotí a komentuje vládní dokumenty ČR, porovnává je mezi sebou a upozorňuje na důležité detaily, které znamenají pokrok ve vnímání pojmu udržitelný rozvoj. Je důležité zmínit, že práce pracuje s formálně platnými dokumenty a praxe v jednotlivých odvětvích může být jiná. Dále pak porovnává tento vývoj s mezinárodně platnými dohodami a rezolucemi, pod kterými je i český podpis a hodnotí přejímání globálních koncepcí (OSN, EU) udržitelného rozvoje do českého prostředí. V poslední řadě porovnává vlastní text s pracemi jiných autorů a přidává vlastní názory k jejich pojednáním.

Obecným cílem práce je tedy provést analýzu dokumentů a dat z legislativního prostředí České republiky, v porovnání s vydanými rezolucemi, ustanoveními a dalšími dokumenty popisující vnímání termínu udržitelný rozvoj z pohledu mezinárodně uznávaných organizací (EU, OSN). Hodnoceny jsou dokumenty z časového období od roku 1993 (vznik ČR) až po současnost.

Obsahová analýza dat zahrnuje následující kroky

- Selektce dat a výběr relativních zdrojů
- Významová analýza dokumentů s důrazem na časovou posloupnost dat
- Analýza „třecích ploch“ jednotlivých dokumentů.

Tyto tři kroky jsou provedeny pro vládní dokumenty ČR a ostatní dokumenty odděleně. Následně je provedena komparace obou analýz. Tento postup přináší odpovědi na výzkumné otázky, to je i sekundárním cílem práce:

- Existují kolize mezi jednotlivými platnými dokumenty v ČR? Pokud ano, jaké a s jakými dopady?
- Jak je udržitelný rozvoj vnímán z pohledu životního prostředí?
- Reflektuje politika ČR mezinárodní vnímání pojmu (trvale) udržitelný rozvoj?

1.3 Metodika práce

Práce je zaměřena na kvalitativní výzkum a triangulaci metod různých analýz obsahu dokumentů. V obecné rovině má výzkum následující posloupnost kroků – výběr tématu, formulace výzkumných otázek, definice používaných pojmů a stanovení metody k dosažení požadovaného výsledku, následuje samotný výběr dat a provedení příslušné analýzy. V poslední řadě je to sebehodnocení a formulace jasných závěrů. Pokud daný dokument nebyl ze svého originálu přeložen do češtiny a cituji jej, jde o vlastní překlad díla, kromě Our Common Future.

Ve své práci využívám zejména metody zkoumání dokumentů. *„Zkoumání dokumentů patří k standardní aktivitě jak v kvalitativním, tak v kvantitativním výzkumu. Výhodou této metody je okolnost, že data nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení, jež vznikají při uskutečňování rozhovorů nebo testování. Subjektivita výzkumníka hraje roli při výběru dokumentů, ale ne v informacích, které jsou obsaženy v dokumentu.“* (Hendl, 2011, p. 130)

Triangulace metod je v tomto případě spojení analýzy dokumentů s historickým výzkumem posledních 25 let dění a schvalování dokumentů na politické scéně. Část historického výzkumu je typ tzv. komparativního historického výzkumu více časových období, který porovnává data o procesech na více místech, nebo ve více institucích.

V případě této práce jsou zkoumány vnitřní znaky dokumentu, tedy jejich obsah a význam textu. Jde zejména o úřední dokumenty, které jsou podrobeny interní evaluaci dokumentů a deduktivní metodě srovnávání. Na základě posloupnosti dokumentů, tvořím koncepci chápání udržitelného rozvoje v mezinárodních organizacích (EU, OSN). V dalším kroku je provedena stejná analýza na české politické scéně a obě analýzy jsou porovnány mezi sebou.

Je důležité říci, že diplomová práce Udržitelný rozvoj v koncepcích a politikách ČR je velice specifickou prací, když využívá metodu komentované analýzy odborných a formálně platných dokumentů. To spočívá v kombinaci uveřejňování slovních spojení v textech spolu s poznámkami a vlastními myšlenkami autora, jejichž prostřednictvím doplňují fakta o své vlastní postřehy a úvahy. Z důvodu charakteru práce (zvolení časově hierarchické analýzy), je tato metoda zpracování dat vhodná, neboť může vést ke zpřehlednění textu a orientace v něm by měla být snazší. Odkazy jednotlivých kapitol na sebe samotné jsou použity pouze v nezbytném rozsahu, zároveň to má za následek,

že práce nemá typický charakter absolventské práce, když není striktně oddělena rešeršní a vlastní analytická část. Nicméně, odlišení rešeršní a vlastní úvahové části je v textu jasně patrné.

Konkrétní postup zpracování práce

Nejprve je nutné přistoupit ke zpracování dat, jejich získání a přečtení. Data jsou čerpána z webů vlády ČR a Ministerstva životního prostředí. Z mezinárodních organizací budou reflektovány dokumenty přijaté Organizací spojených národů (OSN) a Evropskou unií (EU). Tím plním první část obsahové analýzy dat – selekce zdrojů.

V kapitolách 3 a 4 řadím jednotlivé schválené dokumenty podle data jejich vstupu v platnost a provádím věcnou analýzu dat. Kapitola 3 v prostředí mezinárodních organizací a kapitola 4 v České republice představují významovou analýzu z hlediska udržitelného rozvoje s důrazem na podporu tří pilířů UR – ekonomiky, životního prostředí a sociálního prostředí a jejich síly v rámci dokumentu, dále se práce zaměřuje na cíle, priority a principy obsažených v politikách. Následně zhotovuji na konci kapitoly 3 definici udržitelného rozvoje z přečtených dokumentů na základě nejtypičtějších rysů obsažených v dokumentech.

Dále v práci v rámci kapitoly 4 odhaluji rozpory v jednotlivých koncepcích životního prostředí v ČR a na mezinárodním poli, pokud existují. Následně se pokouším vysvětlit, jaké dopady by tyto „třecí plochy“ mohly mít pro realizaci konceptu udržitelného rozvoje v budoucnu, zejména pro environmentální pilíř.

Kapitola 5 této diplomové práce obsahuje komparaci těchto dvou analýz, tzn. v práci ukazují, jestli vláda České republiky respektuje ve svých dokumentech měnící se význam spojení udržitelný rozvoj v čase.

V diskuzní kapitole 6 představuji posun na české scéně v dosud provedených analýzách a s pracích podobného zaměření. Inspiruji se prací Fagina (2000) a Hopwooda, Mellora & O'Brien (2005) a snažím se zobrazit jejich vlastní použitou metodiku do nových vlastních závěrů. S publikací Fagina diskutuji o konci 20. století, s prací Hopwooda a kolegů pak o etapě století 21. V závěru práce shrnuji vlastní závěry a myšlenky.

Hlavní odlišností práce, od jiných vzniknuvších studií, je skutečnost, že ač vznikaly studie na zkoumání situace udržitelného rozvoje v ČR (bakalářské, diplomové i jiné)

všechny se zaměřovaly na konkrétní časový úsek. Můžu zmínit např. práci Fagina a Jehličky „Sustainable development in the Czech Republic: A doomed process?“ (2000) pojednávající o období po sametové revoluci nebo diplomovou práci Pavly Kubáňové: „Implementace Evropské strategie pro udržitelný rozvoj v České republice a ve Francii“ (2010), která je zaměřena na období vstupu ČR do EU. Mezi další pojednání lze zařadit i článek Cudlínové „Změny ve stylu ekonomického myšlení – šance pro trvale udržitelný rozvoj společnosti nebo pro zelený ekonomický růst?“ (2012), který zaznamenává zejména období 21. století.

Tyto vědecké práce se soustředily buď na období 90. let, těsně po pádu komunistického režimu, nebo i na jiná období novodobých dějin v délce maximálně 10 let. Tím se tato diplomová práce odlišuje, neboť pojednávám o celém období samostatné České republiky (1993–2017). Daní za obsažení celého období je skutečnost, že analýza pojednává pouze o dokumentech týkajících se přímo životního prostředí nebo o národních strategických rámcích. Diplomová práce také hovoří pouze o strategických dokumentech na formální úrovni a řeší jejich věcnou stránku. Uvědomuji si, že praxe nemusí vždy těmto koncepcím zcela odpovídat a jednotlivé odvětvové politiky se mohou odklánět.

2 Literární rešerše – vybrané dokumenty

K analýze jsem vybral dokumenty, které se zejména v České republice přibližují životnímu prostředí, udržitelnému rozvoji a venkovu. Jsou to dokumenty, jež můžeme zařadit do kategorie úředních dokumentů, a které schválila vláda České republiky, nebo alespoň Ministerstvo životního prostředí od 90. let 20. stol. do současnosti.

Otázkou zůstává, proč je diplomová práce zaměřena především na politiky životního prostředí a dokumenty vydané příslušným ministerstvem České republiky. Odpověď je ve své podstatě velmi jednoduchá, v původních myšlenkách o udržitelnosti se její definice dá vyjádřit zhruba takto: udržitelnost (v obecné rovině) znamená hospodařit se základnou zdrojů tak, aby bohatství vzniklé tímto hospodařením bylo stejné nebo vyšší pro použitelnost dalšími generacemi (50.–60. léta 20. stol.). Tato definice zatím nezahrnovala environmentální aspekt udržitelného rozvoje. Situace se začala měnit počátkem 70. let. Průlomovou byla práce Meze Růstu manželů Meadowsových a začalo se hovořit o tom, že je vhodné zachovat dalším generacím nejen kapitál jako výrobní faktor, ale i přírodní bohatství jak v rozměru kvality, tak ve svém objemu (Meadows & Meadows, 1972).

Postupem času, se myšlenka udržitelného rozvoje ustálila na třech hlavních pilířích (ekonomický, sociální a environmentální) a byla dále zpřesňována. Zajímalo mě tedy, jestli Česká republika od data svého vzniku reflektuje a implementuje nový, environmentální rozměr rozvoje do svých koncepcí a politik tak, jak je vnímán odbornou globální veřejností. Je proto pochopitelné, že zkoumané texty jsou zejména z agendy Ministerstva životního prostředí. V časové posloupnosti jsou jimi:

- Zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sbírky
- Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sbírky
- Státní politika životního prostředí ČR z roku 1995
- Státní politika životního prostředí ČR z roku 2001
- Státní politika životního prostředí ČR 2004–2010
- Státní politika životního prostředí České republiky 2012–2020 (plus aktualizovaná verze z roku 2016)
- Strategie udržitelného rozvoje ČR 2004
- Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR (2010)
- Strategický rámec Česká republika 2030

Jejich mezinárodními ekvivalenty, které jsou též podrobeny analýze a jsou obecně uznávané deklaracemi, smlouvami, dokumenty a evaluačními zprávami, popř. strategickými rámci:

- Our Common Future (OSN, 1987)
- Report of the United Nations Conference on Environment and Development (OSN, 1992)
- Agenda 21
- Deklarace tisíciletí (OSN, 2000)
- Göteborgská strategie (EU, 2001)
- Johannesburg Declaration on Sustainable Development (OSN, 2002)
- Implementační plán k summitu o trvale udržitelném rozvoji (OSN, 2002)
- Hodnocení strategie udržitelného rozvoje EU v roce 2005 (EU, 2005)
- Obnovená strategie EU pro udržitelný rozvoj (EU, 2006)
- EVROPA 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění (EU, 2010)
- The Future We Want (OSN, 2012)
- Agenda 2030 (OSN, 2015)

3 Světové vnímání udržitelného rozvoje

Následující kapitola diplomové práce je stručnou komentovanou literární rešerší k tématu udržitelného rozvoje tak, jak je vnímán Organizací spojených národů, popř. vydanými rezolucemi v čase, jak se koncept proměňoval s důrazem na životní prostředí v souladu s celkovou orientací této práce. Totéž je provedeno i z hlediska dokumentů a strategií EU po roce 2004, tedy od doby, kdy už je členským státem i Česká republika.

3.1 Proměny a zásadní změny udržitelného rozvoje – OSN

Our Common Future – první oficiální definice udržitelného rozvoje přijatá na půdě OSN se datuje do roku 1987, kdy dokument *Our Common Future – Naše společná budoucnost*, který vznikl jako přezkoumání závěrů Římského klubu, stanovil, že udržitelný rozvoj znamená skutečnost kdy: *„Lidstvo může zajišťovat své současné potřeby, aniž tím omezí možnosti příštích generací uspokojovat jejich budoucí potřeby. Koncepce Trvale udržitelného rozvoje zahrnuje určitá omezení. Tato omezení však nejsou absolutní, ale jsou dána současným stavem techniky a vztahem lidské společnosti k přírodním zdrojům a ke schopnostem biosféry vypořádat se s vlivy lidských činností.“* (Korčák, 1991, p. 20)

V tomto třísetstránkovém dokumentu je konceptu udržitelného rozvoje věnována, mimo jiné, celá kapitola 2: Směr k udržitelnému rozvoji. Úvod do kapitoly nabádá k implementaci udržitelného rozvoje ve všech ekonomických systémech – v tržně orientovaném prostředí i v centrálně plánovaných ekonomikách. Světová veřejnost se také dohodla na tom, že nikde na světě není možné tehdejší způsob hospodaření označit jako udržitelný. Rozvoj zde předpokládá celkovou transformaci ekonomiky a společnosti, tak aby došlo k rovnosti všech generací. Dokument je pouze deklaratorní a doporučuje členským státům zahájit boj s chudobou a zajistit udržitelné zemědělství. Poprvé se také objevují zmínky o možnosti vyčerpateľnosti zdrojů v oficiálních dokumentech schválených na půdě OSN, a o potřebě zabránit např. znečišťování vod, nicméně celý dokument je orientován spíše na boj s chudobou a environmentální pilíř nemá plnohodnotnou roli, na rozdíl od pilíře ekonomického a především sociálního (důležitá je v první řadě rovnost lidí a odstranění extrémní chudoby všemi dostupnými prostředky).

Doporučující definice udržitelného rozvoje se ale velmi brzy začala jevit jako nedokonalá a nepřesná, neboť se dala vykládat několika možnými způsoby. Před rokem 1987 dokonce pojem udržitelný rozvoj ani neexistoval a rozvojové vize opomíje-

ly udržitelnost životního prostředí jako povinnou složku správně fungující společnosti. Proto se již brzy začaly konat další konference o životním prostředí a vše vyvrcholilo na konferenci v Riu v roce 1992.

Rio 1992 – Summit Země => Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji je krátký dokument, skládající se z Preambule a 27 zásad, které blíže specifikují pojem udržitelný rozvoj (dále jen UR), do jehož kontextu zapracovává spojení s životním prostředím a zavazuje členské státy k jeho ochraně a řešení sporů o environmentální problémy mírovou cestou. Zásady 1, 4, 5 a 10, které dle mého názoru nejvíc ukládají váhu důležitosti ochraně přírody, zní takto:

Zásada 1 – Lidské bytosti stojí v ohnisku zájmu o udržitelný rozvoj. Mají právo na zdravý a produktivní život, který je v souladu s přírodou.

Zásada 4 – V zájmu dosažení udržitelného rozvoje musí ochrana životního prostředí tvořit nedílnou součást procesu rozvoje a nemůže být chápána odděleně.

Zásada 5 – Všechny státy a všechny národy musí spolupracovat na základním úkolu – odstranění chudoby, což je neodmyslitelný předpoklad pro udržitelný rozvoj; musí spolupracovat tak, aby se zmenšovaly rozdíly v životní úrovni a aby se více vycházelo vstříc potřebám většiny lidí na zeměkouli.

Zásada 10 (úryvek) – Otázky životního prostředí se nejlépe řeší za účasti všech zainteresovaných občanů na všech úrovních. Na národní úrovni musí každý jednotlivec přístup k informacím o životním prostředí, které jsou v držení úřadů. (Moldan, 1993, pp. 11–14).

Jak vidíme, tyto zásady už naplno formují pilířovou strukturu UR, jak jí známe. V centru všeho dění stojí lidé, ale z jejich životů a ekonomické aktivity se nedá vynechat ochrana přírody, čímž je podpořen environmentální pilíř. Navíc členské státy se musí zapojit do boje s chudobou a zmenšovat rozdíly v životní úrovni nejchudších vrstev, to již v roce 1992 naznačovalo důležitost sociálního pilíře UR a snahu o sociální spravedlnost. Zásada 10 naznačuje dnes populární zásadu subsidiarity i v agendě udržitelného rozvoje.

Počátky Agendy 21

Na konferenci v Riu byla přijata i celá řada dalších významných mezinárodních dokumentů o UR. Nejznámějším z nich je Agenda 21. Tento tři set stránkový dokument podrobně popisuje strategii udržitelného rozvoje na mezinárodním poli, a zejména v rozvojových ekonomikách a státech trpících chudobou. Je členěn do čtyř sekcí, a čtyřiceti kapitol. Velice důležitým je článek 1.6, který, volně přeloženo, říká, že: *„Oblasti programu Agendy 21 jsou popsány ve východiscích, cílech, akcích, činnostech a prostředcích vedoucích k jejich realizaci. Agenda 21 je dynamická a různé subjekty ji budou realizovat s ohledem na jejich vzájemně odlišnou situaci, možnosti a prioritní oblasti zájmů jednotlivých států/regionů. Agenda 21 se bude vyvíjet v souladu s měnícími se podmínkami a vnějšími i vnitřními okolnostmi. Proces její realizace je začátkem nového globálního partnerství pro udržitelný rozvoj.“* (United Nations, 1992, vlastní překlad). To naznačovalo již v roce 1992, že tento koncept se bude realizovat dlouhodobě, zejména po přelomu tisíciletí, bude se dále rozvíjet a aktualizovat. Následující řádky popíší původní strukturu Agendy 21.

Agenda začíná preambulí, která prosazuje její uplatnění ve všech státech a všeobecnou rovnost. Mnohem důležitější je Sekce 1: Sociální a ekonomické dimenze. Ta ukazuje udržitelný rozvoj z hlediska nejpálčivějších problémů 90. let a začíná u boje s chudobou, a přerodu centrálně plánovaných ekonomik směrem k volnému trhu. Až poslední kapitola této sekce je věnována zapojení životního prostředí do uvažování o udržitelnosti hospodářství. To naznačuje, že environmentální složka UR byla již vnímána jako důležitá, avšak stále ještě měly větší váhu aspekty ekonomické a především sociální – což je samozřejmě z hlediska etiky orientované na člověka v pořádku, z hlediska celoplanetárního environmentálního myšlení už je to sporné. Sekce 2: Ochrana a řízení zdrojů pro rozvoj se věnuje životnímu prostředí a rozebírá jeho jednotlivé složky a péči o ně, ale v rámci celého dokumentu mi stále chybí pohled na ekosystémy jako celek, přestože se tehdejší Agenda 21 detailně věnuje jednotlivým složkám životního prostředí a jejich udržitelnosti. Zajímavé je, že ve třetí sekci se mimo jiné objevují i kapitoly, které zdůrazňují potřebu ochránit venkovské prostředí a drobné rolníky, kteří mohou být hlavním klíčem k udržitelnosti zemědělství a tím i současné krajiny a životního prostředí. Tento koncept je nyní velmi aktuální v EU, ale o tom až v dalších stránkách této diplomové práce. Poslední sekce Agendy 21 přijaté v roce 1992 už je jen formální a implementační a z hlediska platnosti nezbytná.

Agenda 21 – navazující dokumenty

V roce 2000 přijalo na zasedání UNDP (Rozvojový program OSN) 147 států rezoluci nazvanou příznačně Deklarace tisíciletí. Ta volně navazovala na Agendu 21, s tím rozdílem, že už poměrně přesně definovala jednotlivé cíle UR ze všech tří pilířů. Nejvíce upřednostněný je stále boj s chudobou a negramotností. Ale v dokumentu se už objevuje už i cíl Environmentální udržitelnost. Deklarace tisíciletí, vznikla po kritice Agendy 21, již bylo nejčastěji vyčítáno, že UR ukazuje pouze jako koncept, který je příliš široký a obecný a tudíž neudržitelný. Nově stanovené cíle už se dají podložit konkrétními daty z jednotlivých států. To umožní jejich monitorování, a sledování jejich plnění. Počet cílů se v roce 2015 rozšířil z 8 na 17, ale o tom až později v kapitole Agenda 2030 a v kapitole shrnutí.

Johannesburg 2002

Deset let po světové konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru, se konalo další setkání politických představitelů v Jihoafrickém Johannesburgu. Na konferenci dnes známé jako Summit Země byly představeny a schváleny dva dokumenty. Johannesburgská deklarace a Implementační plán. První jmenovaná je pouhým souhrnem konference, který zavazuje členské státy k pokračování snahy o naplnění konceptu UR. Tedy k ochraně ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje. Deklarace také říká, že UR by se měl přenášet na všechny úrovně organizací – místní, celostátní, regionální i mezinárodní. Poprvé se také objevuje závazek pravidelně monitorovat dosahování cílů, konkrétně v bodu 30 Johannesburgské deklarace:

„Dále se zavazujeme k monitorování pokroku v dosažení našich hlavních a vedlejších cílů udržitelného rozvoje v pravidelných intervalech.“ (United Nations, 2002, vlastní překlad)

Samotný Implementační plán z Johannesburgu je dokumentem tzv. měkkého práva, kdy jeho obsah je sice obecný a závazný, avšak vykládat se dá různými způsoby a tím se stává nevymahatelným. Za to sklídl u odpůrců kritiku. Je ale pravdou, že už se detailně věnuje konkrétním oblastem udržitelného rozvoje a řeší je každou zvlášť. Jsou jimi Chudoba, Změna neudržitelné spotřeby, Ochrana přírodních zdrojů a sociální a ekonomický rozvoj, Udržitelný rozvoj v globalizovaném světě, Rozvoj zdravotnictví, Udržitelný rozvoj v malých rozvíjejících se ostrovních státech, Udržitelný rozvoj v Africe, Udržitelný rozvoj v ostatních oblastech, Význam začleňování Udržitelného

rozvoje a Institucionální rámec. Dokument ve své podstatě téměř kopíruje již zmiňovanou Agendu 21. Za průlomový ovšem považuji článek 139 odst. b, který by se dal volně přeložit takto:

„Integrace ekonomického, sociálního i environmentálního rozměru udržitelného rozvoje musí být prováděna vyváženým způsobem.“ (United Nations, 2002, vlastní překlad)

Tato jednoduchá věta poprvé v novodobých dějinách formálně staví environmentální pilíř udržitelného rozvoje na úroveň zbylých dvou.

Rio+20

Po dalších deseti letech se konala v roce 2012 další konference OSN o UR. Jejím cílem bylo zhodnotit dosavadní koncept UR, a sestavit dokument, který by jej ještě více upřesnil a uvedl v praxi. Na konci shromáždění byl vydán dokument, který symbolicky navazuje na Naši společnou budoucnost z roku 1987. Nová rezoluce o udržitelném rozvoji nese název *The Future we want – Budoucnost, kterou chceme*.

Tato rezoluce ze srpna 2012 se skládá z 6 oddílů a celkem 283 článků. Byla více deklaratorní než předchozí, a také mnohem obecnější, inovací přinesla jen málo. Ve své podstatě pouze shrnovala jednání z minulých konferencí. Budoucnost, kterou chceme ve svém prvním oddílu stále zdůrazňuje nutnost pokračování v boji proti chudobě, neboť 14 % lidí stále žilo pod úrovní chudoby. Také klade důraz na potřebnou ochranu životního prostředí, neboť bez těchto dvou by principy udržitelného rozvoje nemohly být naplňovány.

Oddíl II – přináší pouze shrnutí dosavadního vývoje z let minulých. Což potvrzuje i část článku 15, *...respektujeme všechny závazky z Ria 1992 a dalších konaných konferencí, uznáváme, že došlo k pokroku v udržitelnosti a boji s chudobou za posledních 20 let. Je ale nutné pokračovat, neboť chudoba je hlavním tématem a příčinou neudržitelnosti životní prostředí.*“ (United Nations, 2012, vlastní překlad, p.2)

To, že dokument není příliš inovativní, je názorné na podkapitolách oddílu II.

A. Znovu potvrzení principů z Ria

B. Prohloubení soudržnosti, zhodnocení dosavadního pokroku při řešení problému udržitelného rozvoje, a řešeních přetrvávajících a nových problémů

C. Zapojení zúčastněných skupin

Zajímavé z hlediska životního prostředí jsou až oddíly IV a V. Nejprve se podívejme na článek 90. „*Je třeba posílit environmentální pilíř a vyrovnat tím sociální ekonomickou i ekologickou úroveň na úrovni mezinárodní spolupráce v rámci OSN.*“ (United Nations, 2012, vlastní překlad, p.16) Z tohoto je jasně patrné, že ač byl v Johannesburgu 2002 environmentální pilíř formálně postaven na úroveň zbylých dvou, stále dochází k degradaci přírody a měla by se řešit i na mezinárodním poli. Oddíl V ve své první části navazuje na Johannesburgský implementační plán, ale ještě více rozšiřuje prioritní osy životního prostředí. Zvláště se věnuje oceánům, horám, lesům, desertifikaci, potravinové bezpečnosti, vodě a energii. Dále přidává práva žen, udržitelnost cestovního ruchu, dopravy, pracovní právo a práva pracovníků.

Druhá část oddílu V je nazvaná jako Cíle udržitelného rozvoje. Odvolává se na Agendu 21, Deklaraci tisíciletí a další významné přijaté dokumenty. Přenechává stanovení konkrétních cílů na vlády jednotlivých států, nebo regionů a pouze v obecné rovině naznačuje, jak by mělo být s udržitelností nakládáno. Viz čl. 247: „*Vlády by měly stanovovat cíle v souladu s Riem, Miléniovou deklarací a Johannesburgem. Dále zdůrazňujeme, že cíle udržitelného rozvoje by měly být akční, srozumitelné a snadno komunikovatelné, omezené v počtu, aspirační, globální povahy a obecně použitelné ve všech zemích, přičemž by měly brát v úvahu různé vnitrostátní skutečnosti, kapacity a úroveň rozvoje a respektovat národní politiky a priority. Uznáváme také, že cíle by měly být zaměřeny na prioritní oblasti pro dosažení udržitelného rozvoje a měly by být zaměřeny na tento výsledek. Vlády by měly řídit implementaci s aktivní účastí všech příslušných zúčastněných stran, podle potřeby.*“ (United Nations, 2012, vlastní překlad, p.43)

Poslední oddíl VI – způsob provedení – se také odvolává do minulosti, když například kapitola financování začíná slovy „*plně respektujeme principy Agendy 21*“. (United Nations, 2012, vlastní překlad, p.44)

To může naznačovat, že státy OSN si byly v roce 2012 plně jisty nastolenými principy z let minulých a neposunuli tyto dále, neboť se ukázaly jako vyhovující, nebo že se delegáti nedokázali shodnout na inovacích UR. Světová veřejnost se přiklonila spíše ke druhé variantě a výsledky této konference zkritizovala. Podle kritických hlasů (v ČR např. Rada vlády pro udržitelný rozvoj) je dokument nedopracovaný a až příliš často se odvolával na výsledky ostatních konferencí a výsledkem je vlastně jen pouhé ujištění, že je potřeba pokračovat v nastoleném trendu. (Rada vlády pro UR, 2015)

Agenda 2030

V srpnu roku 2015, představilo Generální shromáždění OSN nový dokument: Transformace našeho světa: Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj. Ten v reakci na deklaraci z Ria 2012 upřesňuje cíle a opatření, která by měla být realizována do roku 2030. Tyto cíle jsou již velmi konkrétní a tvoří 17 kategorií, napříč všemi pilíři UR. Můžeme je vidět na následujícím obrázku 1.

Obrázek 1: Aktuální cíle Rozvojového programu OSN

Zdroj: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs> (12. 9. 2017)

Samotná Agenda 2030 začíná všeobecnou deklarácí, ve které se čelní představitelé zúčastněných států zavazují naplňovat koncept UR, dále bojovat s chudobou a dodržovat zásady z Ria de Janeiro. Úvodní strany naznačují, že UR bude rozdělen na 17 cílů a 169 priorit. Uplynulo již 15 let od Deklarace tisíciletí, a je proto nutné některé cíle revidovat a vhodně doplnit. Nové cíle vstoupily v platnost 1. ledna 2016. Jednotlivé cíle jsou potom rozepsány, do dílčích cílů. Převládá forma sdělení, ve kterém se státy do roku 2030 zavazují zlepšit jednotlivé dílčí agendy udržitelného rozvoje. Z pohledu životního prostředí se jeví jako nejvíce důležitý cíl č. 15 Ochrana, obnova a podpora udržitelného využívání suchozemských ekosystémů, udržitelné hospodaření s lesy, potírání rozšiřování pouští, zastavení a následné zvrácení degradace půdy a zastavení úbytku biodiverzity. (United Nations, 2015, vlastní překlad). Tento cíl má značnou část svých opatření realizovat již do roku 2020. Vedle ochrany pitné vody, oceánů, lesů a hor se zde také poprvé objevuje zmínka o pytláctví a boji proti obchodu

s ohroženými nebo vzácnými druhy. Státy se zde také zavazují k postupnému zvyšování finančních zdrojů, určených na ochranu ekosystémů (United Nations, 2015, p.7, vlastní překlad) Poslední část dokumentu uvádí způsob kontroly prováděných opatření. Analýzy budou vycházet z oficiálních národních dat, budou volně přístupné ostatní státům. Samozřejmě budou při plnění cílů zohledňovány všechny tři pilíře UR.

Vývoj cílů UR v OSN – časová osa

Následující odstavec se pokusí ve stručnosti nastínit, jak se v čase změnil pojem UR z hlediska jejich cílů a implementace. Tabulky 1 a 2 ukazují, jak se přelévaly cíle udržitelnosti z jednoho pilíře do druhého.

Tabulka 1: Rozvojové cíle dle rezolucí OSN – 20 století

Rok	Publikace	Cíle UR		
		Ekonomický	Sociální	Environmentální
1987	Our Common Future	Udržitelný rozvoj má poprvé oficiálně uznanou pilířovou strukturu; je do ní zařazen i environmentální aspekt, počet přesně definovaných cílů zatím zůstává na nule.		
1992	Agenda 21	Udržitelný rozvoj je přijímán jako závazný koncept, pokrývá téměř veškerou lidskou činnost a zobecňuje. Konkrétní cíle zatím ještě nejsou stanoveny, dochází proto ke zkreslenému cyklickému vnímání, že cílem udržitelného rozvoje je udržitelný rozvoj.		
2000	Deklarace tisíciletí	Cíl 1: Snížit chudobu a sociální vyloučení Cíl 8: Vybudovat globální partnerství pro rozvoj	Cíl 2–6, viz výčet pod tabulkou*	Cíl 7: Zajistit environmentální udržitelnost

Zdroj: Vlastní zpracování

2000 – Deklarace tisíciletí – 8 hlavních cílů

Cíl 1: Snížit chudobu a sociální vyloučení

Cíl 2: Dosáhnout univerzálního primárního vzdělávání

Cíl 3: Prosazovat rovnost mužů a žen a poskytovat ženám více možností prosadit se ve společnosti

Cíl 4: Snížit dětskou úmrtnost

Cíl 5: Zlepšit zdraví matek

Cíl 6: Boj s HIV/ AIDS, malárií a dalšími nemocemi

Cíl 7: Zajistit environmentální udržitelnost

Cíl 8: Vybudovat globální partnerství pro rozvoj

Tabulka 2: Rozvojové cíle dle rezolucí OSN – 21 století

Rok	Publikace	Cíle UR		
		Ekonomický	Sociální	Environmentální
2002	Johannesburská deklarace; Implementační plán	Změna neudržitelné spotřeby	Vymýcení chudoby; Rozvoj zdravotnictví	Obsažen v regionálních strategiích udržitelného rozvoje
		Ochrana přírodních zdrojů a sociální a ekonomický rozvoj Udržitelný rozvoj v globalizovaném světě Udržitelný rozvoj v malých rozvíjejících se ostrovních státech Udržitelný rozvoj v Africe Udržitelný rozvoj v ostatních oblastech Význam začleňování Udržitelného rozvoje		
2012	The Future We want	Dokument pouze shrnuje výsledky předchozích konferencí a ujišťuje, že princip UR je správný. Přidává Green Economy.		
2015	Agenda 2030	Cíle 8–12; 16; 17 viz výčet pod tabulkou*	Cíl 1–5, viz výčet pod tabulkou*	Cíle 7; 8; 13–15 viz výčet pod tabulkou*

Zdroj: Vlastní zpracování

Na následujících řádcích nalezneme soupis cílů v jednotlivých schválených a signovaných dokumentech na půdě OSN, pro lepší orientaci v tabulce.

2015 – 17 cílů – Agenda 2030

Cíl 1: Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě

Cíl 2: Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství

Cíl 3: Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku

Cíl 4: Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny.

Cíl 5: Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek

Cíl 6: Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi

Cíl 7: Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie

Cíl 8: Podporovat trvalý, inklusivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny

Cíl 9: Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inklusivní a udržitelnou industrializaci a inovace

Cíl 10: Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi

Cíl 11: Vytvořit inklusivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce

Cíl 12: Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu

Cíl 13: Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů

Cíl 14: Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje

Cíl 15: Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity

Cíl 16: Podporovat mírové a inklusivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inklusivní instituce na všech úrovních

Cíl 17: Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

3.1.1 Shrnutí vývoje udržitelného rozvoje v OSN

Udržitelný rozvoj měl na půdě OSN složitou cestu. Poprvé byl oficiálně přijat až v roce 1992, přestože zpráva o jeho potřebnosti byla sepsána už o pět let dříve a o konceptu samotném se rozvedla debata již v roce 1972. V roce 1992 je koncept schválen jako dlouhodobý a v roce 2000 jsou v tzv. Deklaraci tisíciletí přijaty první konkrétní cíle. O dva roky později v Johannesburgu se i environmentální pilíř UR formálně dostal na úroveň zbylých dvou, když je schválen tzv. vyvážený způsob realizace. Poté, ale přišel rozvojový útlum, když další rezoluce, pouze shrnovaly výsledky předchozích konferencí, a to až do roku 2015, kdy je přijata Agenda 2030. Tento dokument rozšiřuje počet cílů UR z 8 na 17 a poprvé propojuje všechny tři pilíře UR, které již nejsou v tak významné míře odděleny, tzn. že vyřešení daného cíle povede ke zlepšení situace ve všech třech pilířích.

3.2 EU

Evropská Unie (dále jen EU) se jako mezinárodní, ekonomická organizace a soubor institucí také zabývá otázkou udržitelného rozvoje. Je překvapivé, že původně ekonomická organizace přijala první strategii UR až v roce 2001 v Göteborgu, když uvážíme, že UR je původně ekonomický koncept. Následující kapitola se pokusí popsat aspekty UR v koncepčních dokumentech a strategiích EU se zaměřením na životní prostředí, podobně jako předchozí kapitola o OSN.

Göteborský koncil

Jak již bylo řečeno, první strategie EU pro UR byla přijata v Göteborgu pod názvem Udržitelná Evropa pro lepší svět: Strategie EU pro udržitelný rozvoj. Vzešla z pera Evropské rady a byla přijata za platnou v roce 2001, tedy v době, kdy Česká republika, ještě nebyla členem EU, ale již se řadila na seznam kandidátských zemí.

Dokument se ve svém úvodu odvolává na Helsinskou konferenci v roce 1999 a potvrzuje dlouhodobý záměr vyvažovat ekonomické, sociální i environmentální politiky, které musí jít ruku v ruce. EU potvrzuje, že UR je celosvětovou záležitostí a její program bude plně vycházet z předpokladů schválených na konferenci v Riu 1992. Oproti OSN představuje Göteborská strategie UR jako výčet problémů a překážek, jež je třeba odstranit, nikoliv jako soubor cílů ke splnění.

Jsou jimi: globální oteplování, antibiotická odolnost některých chorob, potravinová bezpečnost, chudoba, stárnutí populace, ztráta biodiverzity a regionální disparity (Commission of the European Communities, 2001). Evropská Rada upozorňuje, že mnohé z těchto hrozeb jsou nové a apeluje na vlády jednotlivých členských zemí, aby je zahrnují i do své vlastní legislativy a vlastních rozvojových programů. Uvědomuje si stále větší sílu trhu a potřebu investic do inovací.

Ve srovnání s Agendou 21 a rezolucí z Johannesburgu je strategie EU ještě podrobnější a přesně představuje co je zapotřebí provést, aby se dal rozvoj označit jako udržitelný. Evropská unie pracuje se snižováním emisí skleníkových plynů o 1% ročně, viz Kjótský protokol, se snižováním spotřeby pohonných hmot, s potřebou zapojit do energetického mixu více elektřiny z obnovitelných zdrojů, zvyšováním zdrojů, jež poplynou v rámci Společné zemědělské politiky do venkovských oblastí a mnoha dalšími opatřeními, jež je nutné zavést v několika následujících letech např. převést zodpovědnou surovinou politiku na úroveň národních vlád, nebo dokonce na úroveň přímých

uživateli, pokud to bude ještě efektivní (Commission of the European Communities, 2001).

Hodnotící zpráva 2005

V roce 2004 vstoupila do EU i Česká Republika. Proto se zaměříme na únorovou zprávu k naplňování Lisabonských cílů z roku 2005, která popisuje směřování EU a udržitelného rozvoje. Jedná se o první rok, kdy je skutečně možné porovnávat vývoj udržitelnosti životního prostředí v EU i v České Republice. Toto krátké sdělení Evropské komise přesně popisuje koncept UR dle EU, vyhodnocení prozatímního pokroku, definování cílů a zabezpečení monitoringu.

Udržitelný rozvoj je zde definován jako:

„...uspokojování potřeb současné generace, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat své potřeby – je základním cílem Smlouvy o Evropské unii a Ústavy. Je to zastřešující koncept, který je základem všech politik, akcí a strategií Unie, a vyžaduje, aby byly ekonomické, ekologické a sociální politiky navrhovány a prováděny tak, aby se vzájemně posilovaly.“ (Komise evropských společenství, 2005, p. 5)

Tato definice jasně stanovuje vzájemnou propojenost všech tří pilířů UR, a není možné vykládat si jej jako udržitelnou ekonomiku, udržitelnou sociální sféru a udržitelné environmentální prostředí zvlášť. Každá Evropská Rada bude na konci svého období, předkládat zprávu o udržitelnosti, pokroku a oblastech, jimiž je nutné se zabývat v následujícím období. V roce 2005 to byly emise skleníkových plynů, které je nutné nadále snižovat, neboť současné (v roce 2002) tempo by nevedlo k závazkům plynoucím z Kjótského protokolu.¹ Z dalších cílů/problémů z původní Göteborgské strategie, se životního prostředí týkají ještě změna klimatu a udržitelná energie, společně s využíváním půd. EU se mimo jiné zavazuje vytvořit síť na ochranu ohrožených druhů NATURA 2000, zavést systém hodnocení dopadů na životní prostředí EIA, a vytvoření udržitelného rámce spotřeby a výroby. Zpráva EU samozřejmě řeší i chudobu a sociální začleňování. V otázce financování se odvolává na zprávu OSN, v níž je deklarováno, že na udržitelný rozvoj by mělo být vynaloženo 0,7 HDP členských států a varuje, že

---

¹ Kjótský protokol, zavazoval státy snížit emise CO₂ do roku 2012 o 8 % oproti výchozímu roku 1990. (UN, 1998) Dle dostupných dat v hodnotící zprávě EU, došlo do roku 2005 ke snížení o 2,9 % (Komise Evropských společenství, 2005). Toto tempo pokroku, tedy zjevně nestačilo k naplnění cíle, dle dat z roku 2002. Situace se změnila, když přistoupilo 10 států v roce 2004. Nové členské státy snížily požadovaný průměr emisí na vyhovující úroveň.

v rámci Evropských společenství není tento rozpočet zcela naplněn, když investovaná částka se pohybuje cca na úrovni 0,4 %.

Hodnotící zpráva též upozorňuje, že snaha EU nebude mít očekávaný efekt, pokud se nebude koncept UR realizovat i ve zbytku světa. Dále předznamenává, že EU bude v budoucnu klást ještě větší důraz na posílení národní legislativy v otázce UR.

EU si uvědomuje, že je důležité držet se dlouhodobých cílů, jež plynou z Deklarace tisíciletí, avšak neupínat se pouze na ně a stanovovat dlouhodobé a operativní cíle, vedoucí k odstraňování globálních problémů. V závěru už jen Evropská komise vyzývá všechny zúčastněné strany, členské státy a řídicí orgány, aby předložily svoje připomínky a pozměňovací návrhy. Ty budou projednány a na jejich základě vznikne nová revidovaná strategie EU (Komise evropských společenství, 2005).

2006 – Nová revidovaná strategie UR

Tuto strategii odsouhlasila Evropská rada na svém summitu v roce 2006. Na rozdíl od Göteborgské strategie definuje 4 hlavní cíle, které mají přispět k dosažení UR. Jsou to: Ochrana životního prostředí, Sociální spravedlnost a soudržnost, Hospodářská politika, Plnění mezinárodních povinností. Vypadá to tedy, že oproti Göteborgské strategii nebo situaci v dokumentech OSN došlo k posunu a životní prostředí je prvotním cílem UR a environmentální pilíř tzv. přebral iniciativu. To je ale pouze klam, neboť Ochrana ŽP, znamená: „*Předcházet znečišťování životního prostředí a snižovat je a podporovat udržitelnou spotřebu a výrobu, aby hospodářský růst již nebyl spojen se zhoršováním životního prostředí.*“ (Evropská rada, 2006, p. 3) Z toho je zřejmé, že environmentální cíl je pouze, „převlečený ekonomický pilíř s ohledem na životní prostředí.“ Neboť ve středu všeho dění stojí člověk a nutný hospodářský růst. Za pokrokové mohu označit schválení Hlavních zásad rozvojových politik, ale i zde se významně odráží první pilíře UR a environmentální složka se promítá pouze částečně do zásad Předběžné opatrnosti, Znečišťovatel platí – obě dvě však primárně cílí na kvalitu života a zdravotnictví (což je přirozené a morálně správné), spíše než na ŽP.²

---

² zásada předběžné opatrnosti: V případě vědecké nejistoty použít hodnotící postupy a vhodná preventivní opatření s cílem zabránit poškození lidského zdraví nebo životního prostředí.

Znečišťovatel musí platit: Zajistit, aby ceny odrážely skutečné náklady vynaložené společností na spotřební a výrobní činnosti a aby znečišťovatelé platili za škody, které způsobí na lidském zdraví a životním prostředí.

Mezi 7 stanovenými hlavními úkoly je na prvním místě Změna klimatu a čistá energie. To předpokládá dodržování závazků z Kjótského protokolu, a snižování emisí a spotřeby energie a surovin o určité procento, nikde však není uvedeno, jak se bude postupovat v případě neúspěchu. Téměř veškerá navrhovaná opatření se týkají zejména spotřeby, a ne ekosystémů jako takových, v textu chybí slova jako příroda, živočišné atd. Tím se prokazuje, že všechno je vnímáno především z pohledu ekonomického pilíře UR. Druhou politikou orientovanou na ŽP by se mohla zdát Ochrana a řízení přírodních zdrojů, ale i zde převládá ekonomický pilíř, když cílem je: „*Zlepšit účinnost zdrojů za účelem snížení celkového využívání neobnovitelných přírodních zdrojů a vlivů, jež má na životní prostředí využívání surovin, a využívat tedy obnovitelné přírodní zdroje v rozsahu, který nepřesahuje jejich schopnost regenerace. Získat a udržet konkurenční výhodu pomocí zlepšení účinnosti zdrojů, mimo jiné prostřednictvím podpory ekologických inovací.*“ (Evropská rada, 2006, p. 13) Další skupiny opatření (Udržitelná doprava, Udržitelná spotřeba a výroba, Sociální začlenění, Celosvětová chudoba, Veřejné zdraví) již můžeme plně zahrnout do ekonomického, popř. sociálního pilíře UR.

Zbytek dokumentu už se věnuje ekonomickým a finančním aspektům realizace UR, zaměstnanosti a vzdělanosti jako jeho klíčové složce, a monitoringu naplňování cílů. S tím, že Evropská rada nejpozději do roku 2011 rozhodne o tom, zda je potřebné přezkoumat stávající strategii. Pouze přezkoumat, nikoliv předložit nové koncepce – což je závažné! Neboť v případě problémů nemusí dojít k jejich řešení. (Evropská rada, 2006, p. 29)

Evropa 2020

Zatím poslední vydanou a schválenou strategií EU je sdělení Evropské komise z roku 2010: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění (A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth). Iniciativa je reakcí na hospodářskou krizi roku 2009, která samozřejmě znamenala i Evropu. Evropská komise předkládá návrh nové strategie, tak aby se z krize Evropa poučila a posílila. Rozvoj (tedy růst) nyní tvoří tři zcela nové pilíře:

Inteligentní růst: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích.

Udržitelný růst: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.

Růst podporující začlenění: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností. (Evropská komise, 2010, p. 6)

Zde je jasné, že ekonomický pilíř je stále v popředí, ale s menším náskokem než dlouhou dobu předtím, když je součástí UR, a to ještě v návaznosti na zdrojovou politiku, která by měla být ekologičtější. Evropská komise navíc představuje nové cíle, které by měla Evropa být schopna naplnit do roku 2020. Jsou to:

- 75 % obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno
- 3 % HDP Evropské unie by měla být investována do výzkumu a vývoje
- v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20-20-20“³
- podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání
- počet osob ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.

Z tohoto je patrné, že hospodářská krize měla stále ještě ekonomický a sociální charakter. Zejména v oblasti zaměstnanosti obyvatel a schopnosti rekvalifikací a znovunastolení ekonomické konjunktury. Environmentální pilíř UR je zastoupen pouze surovinou a emisní politikou a udržitelnou spotřebou. Záležitosti okolo ohrožených druhů, ochrany vod, zemědělství, rozvoje venkova a dalších důležitých aspektů politiky ŽP ustoupily do pozadí a v době hospodářské krize se neřeší. To by mohlo naznačovat, že ŽP budeme ochraňovat pouze tehdy, budeme-li v období hospodářského růstu. Tím je environmentální pilíř opětovně upozaděn, a není tak na stejné úrovni s ostatními dvěma, přestože je to v tomto, i předcházejících dokumentech deklarováno a schváleno.

Dokument Evropa 2020, tedy nenavazuje na předchozí dokumenty Evropské komise. V letech 2005 a 2006 se jevila situace implementace environmentálního pilíře jako bezproblémová, jenže nebylo počítáno s možností hospodářské recese. Proto se EU později ve vývoji vrátila zpět a znovu se plně a otevřeně zaměřila na ekonomický pilíř. Zastoupení jednotlivých pilířů je možné přecíst i v příloze dokumentu Evropa 2020, viz příloha1. Důležité je, že Evropská komise tímto dokumentem, alespoň rozdělila jednotlivé činnosti a přípravné práce jak mezi orgány EU, tak také mezi členské státy a regionální vlády, čímž se snaží dodržovat zásadu subsidiarity.

---

³ Jedná se o soubor opatření, která si kladou za cíl do roku 2020 snížit emise skleníkových plynů o 20 % proti úrovni z roku 1990, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energií v celkové spotřebě v EU na 20 % a zvýšit energetickou účinnost v Evropě o 20 %. (Evropský parlament, 2008): 20-20-20 do roku 2020: šance pro zelenou Evropu; Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080122IPR19355+0+DOC+XML+V0//CS>

Shrnutí vývoje UR v EU

EU vnímá UR velmi podobně jako OSN, avšak reverzní pojetí nabízí trochu jiný pohled na danou problematiku a spíše se soustředí na přítomnost než na budoucnost, spíše věnuje pozornost problémům než cílům, konkrétním opatřením než obecným. Cíle a směr UR podle EU zobrazí následující tabulka 3:

Tabulka 3: Obecné pojetí UR dle strategií EU

Rok	Publikace	Problémy UR		
		Ekonomický	Sociální	Environmentální
2001	Göteborská strategie	Chudoba; Regionální disparity	Antibiotická odolnost chorob; Potravinová bezpečnost; Stárnutí populace	Globální oteplování; Ztráta Biodiverzity
Rok	Publikace	Cíle UR		
		Ekonomický	Sociální	Environmentální
2006	Obnovená strategie EU pro udržitelný rozvoj	Hospodářská politika; Plnění mezinárodních povinností	Sociální spravedlnost a soudržnost	Ochrana Životního prostředí
2010	Evropa 2020	75 % obyvatelstva by mělo být zaměstnáno; 3 % HDP EU by měla být investována do výzkumu	podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání; počet osob ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.	v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20-20-20“

Zdroj: Vlastní zpracování

Mezinárodní definice UR na základě kapitol o OSN a EU

UR je koncept, jehož základní myšlenku nalezneme již v dokumentu Our Common Future, projednaném a přijatém na konferenci OSN v roce 1992. Tato studie, jež přezkoumává práce tzv. Římského klubu, poznamenává že:

„Lidstvo může zajišťovat své současné potřeby, aniž tím omezí možnosti příštích generací uspokojovat jejich budoucí potřeby. Koncepce Trvale udržitelného rozvoje zahrnuje určitá omezení. Tato omezení však nejsou absolutní, ale jsou dána současným stavem techniky a vztahem lidské společnosti k přírodním zdrojům a ke schopnostem biosféry vypořádat se s vlivy lidských činností.“ (Korčák, 1991, p. 20)

Tato definice, která počítá s tím že, příští generace přijme stejné bohatství k hospodaření, jež má generace současná, bez ohledu na ŽP, neboť přírodu a člověkem vytvořený kapitál lze vzájemně nahrazovat (Cudlínová & Dvořáková Líšková, 2015, p. 18) dnes označovaná jako slabá, zcela nepokrývala všechny složky udržitelného rozvoje a záhy se začalo ukazovat, že tento koncept musí zahrnovat také environmentální složku a dopady s ní spojené při hospodaření. Definice začala být zpřesňována, objevily se první cíle UR. Důraz se stále kladl na potírání chudoby a řešení sociální inkluze, ale i na problémy spojeny s životním prostředím a biodiverzitou. Dnes již má environmentální pilíř velkou váhu, to potvrdily všechny konference OSN ve 21. století i programy rozvoje EU.

EU stanovuje cíle UR, ale na rozdíl od OSN se snaží dívat na problém z opačného úhlu, z pohledu problémů, jež je třeba odstranit, což povede k naplnění základních cílů. Evropská unie také stanovuje krátkodobější cíle a apeluje na potřebu řešit všechno na co nejnižší možné úrovni, kdy je to ještě smysluplné. EU vnímá UR velmi podobně jako OSN, avšak reverzní pojetí nabízí trochu jiný pohled na danou problematiku a spíše se soustředí na přítomnost než na budoucnost, spíše věnuje pozornost problémům než cílům, konkrétním opatřením než obecným.

Subjektivní definice UR s obecnými prvky sestavená pouze z rezolucí a základních dokumentů přijatých v OSN a výkonnými orgány Evropské unie, platné pro dnešní dny by zněla: **Udržitelný rozvoj znamená hospodaření současné generace se všemi dostupnými zdroji tak, aby celkové bohatství plynoucí z jejich využívání obohacovalo i příští generace za současného zachování nebo zlepšení stavu životního prostředí. To zahrnuje i boj s globální chudobou a sociálním začleňování, podporu demokracie, ekonomického rozvoje a tržního hospodářství.** Ekonomický a sociální pilíř mají stále vrchní postavení a je jim věnována hlavní pozornost.

4 Teorie udržitelného rozvoje v ČR

Česká republika je právním státem a mají v ní nejvyšší sílu zákony a zákonná opatření. Přesto je dobré rozvoj plánovat pomocí koncepcí. V jejich hierarchii je v ČR nejvýše Strategický rámec ČR (dříve Strategie udržitelného rozvoje ČR), který předepisuje základní vývojové cíle státu. Ty by měly být přijímány i jednotlivými sektorovými politikami, které jsou detailně upraveny v dokumentech nižší strategické úrovně. Hierarchické uspořádání dokumentů v gesci MŽP lze najít v tzv. strategické mapě v příloze 2. Pro účely práce se zabývám pouze vztahem Státní politiky ŽP a celkovými Strategiemi rozvoje ČR.

4.1 ČR a udržitelný rozvoj – vybrané dokumenty a souvislosti

Období před koncepcemi – zákony z roku 1992

Československo mělo po pádu komunistického režimu v roce 1989, plné ruce práce s privatizací a transformací ekonomiky z centrálně plánovaného hospodářství na tržní systém se soukromým podnikáním a bankovním sektorem. Je proto zřejmé, že otázky týkající se životního prostředí nebyly nejžhavějším tématem pro tehdejší vládu a zákonodárny sbor. Přesto byly přijaty zákony, které nakládání s životním prostředím řešily. Byly jimi dodnes platné právní normy Zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sbírky a Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sbírky. Již v roce 1992 definovaly i na našem území udržitelný rozvoj.

„Podle zákona č. 17/Sb. z roku 1992 trvale udržitelný rozvoj společnosti je ,takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“ (Nátr, 2005, p. 12)

To je samozřejmě velice pokroková definice, když obsahuje nutnost dostupnosti základních potřeb a environmentální téma, uvážíme-li, že Konference o Životním prostředí v Riu se konala až v červnu téhož roku, a zákon byl tedy připraven již před ní. Náznaky environmentálního pilíře UR se teprve objevovaly, v ČR již byl uzákoněn.

1995 – První Státní politika životního prostředí, bez udržitelného rozvoje

Historicky první Státní politika ŽP (dále jen SPŽP), je velice specifickým dokumentem, který ve svém úvodu sděluje, že v některých složkách se již projevilo zlepšení ŽP oproti roku 1990, je však nadále nutné pokračovat ve snaze zlepšování udržet. Dokument se převážně zaobírá dokončením ekonomické transformace a vztahuje ho i na oblasti ŽP, kdy například zaznamenává nutnost orientovat podnikatelskou sféru, stanovování ekonomických stimulů, nutnost vytvořit soukromoprávní rámec v oblasti ŽP atd. Dokument je spíše sumarizací vývoje do roku 1994 a neustále upozorňuje na specifika transformace ve všech zmiňovaných oblastech, tzn. vodním hospodářství, lesním hospodářství, odpadovém hospodářství a v zemědělství. Největší prostor je věnován řešení problémů životního prostředí pomocí novelizací právních předpisů a zejména ekonomických nástrojů. To znamená, že SPŽP 1995 je především transformačním dokumentem bez zásadních environmentálních odkazů. O tom svědčí i fakt, že termín udržitelný rozvoj je na všech 35 stranách dokumentu zmíněn pouze jednou, a to je ještě v odkazu na název konsilia v Průhonicích, zatímco pojem ekonomie v různých tvarech a formách se objevuje osmačtyřicetkrát. (Česko, 1995)

1999 Nová politika ŽP

Nový dokument schválený vládou České republiky v dubnu 1999 se již chová více koncepčně než původní verze z roku 1995. SPŽP 1999 je v ČR první oficiálním, závazným a zastřešujícím dokumentem pro oblasti energetické, surovinové, dopravní i zemědělské politiky dohromady. Hlavním cílem dokumentu je jasně stanovit principy, cíle a řešení jednotlivých problémů ŽP a připravit právní dokumenty v souvislosti s plánovaným vstupem ČR do EU. Z dokumentu už je patrný jeho environmentální nádech, tak jak by se u SPŽP dalo předpokládat, když důležitost zdravého ŽP komentuje tato vládní koncepce takto:

„Postupné vytrácení globální rovnováhy mezi aktivitami člověka a přírodou stále více ovlivňuje život na planetě. Je zřejmé, že situace v životním prostředí bude v nejbližší budoucnosti zásadní měrou ovlivňovat běh událostí i veškerou činnost lidstva i politiku států. I doposud málo zřetelné technologické a rozhodovací nedostatky se stávají krizovými při dramaticky stoupající lidnatosti Země a materiálních nároků jejích obyvatel.“

(Česko, 1999, p. 7)

SPŽP 1999 také hodnotí současnou vývojovou tendenci české politiky a kritizuje politiku ŽP z roku 1995, která jen velmi málo reflektovala závěry konference z Ria 1992. Nový dokument také cítí potřebu přihlásit se k principům udržitelné rozvoje v ČR, který v pozdějších kapitolách vysvětluje a zdůrazňuje důležitost všech 3 pilířů, environmentálního, sociálního i ekonomického.

Nový dokument stanovuje 2 základní strategické cíle, nebo spíše linie, kterými by se česká politika ŽP měla v budoucnu ubírat:

- *Docílit dalšího zlepšení kvality životního prostředí jako celku i stavu jeho složek*
- *Uplatnit princip udržitelného rozvoje a prosadit hlediska životního prostředí v sektorových politikách, v environmentální osvětě, vzdělání i výchově a dosáhnout jejich provázanosti. (Česko, 1999, p. 8)*

Tyto jsou potom, rozpracovány do hesel, nebo operativních úkolů pro každou složku ŽP zvlášť (tzn. pro hydrosféru, pedosféru, biosféru atd.). Dokument, přestože pojímá i jednotlivé indikátory a opatření, jež by měly vést k dosažení stanovených cílů, působí spíše heslovitě a naplňuje spíše formu koncepčního a vymezujícího dokumentu pro jednotlivé sektorové politiky spojené s ŽP, např. dopravní, obchodní, zemědělskou, nebo energetickou politiku.

SPŽP také poprvé stanovuje 9 základních principů UR, jsou jimi: **princip předběžné opatrnosti, princip prevence, princip snižování rizika u zdroje, princip znečišťovatel platí, princip sdílené odpovědnosti, princip subsidiarity, princip integrace, princip substituce a princip nejlepší dostupné techniky**. Význam všech těchto principů je v SPŽP popsán (pp. 21–22), avšak považuji za nutné detailně **popsat princip nejlepší dostupné techniky**, neboť ten se již v budoucích, českou vládou přijatých, dokumentech nevyskytuje, i když je základním pro environmentální pilíř UR.

Princip nejlepší dostupné techniky: rozhodujícím kritériem pro povolání výrobních činností se rozumí environmentální parametry, nikoliv přímé určení použité výrobní technologie.

Aktualizace na období 2001–2004

Aktualizovaná Státní politika životního prostředí z roku 2001 ve svém úvodu konstatuje, že životní prostředí v České republice by mělo být obhospodařováno v souladu s konceptem UR, což je významný pokrok oproti její předchůdkyni z roku 1995, zároveň však podotýká, že i přes usilovnou snahu široké veřejnosti, se ještě nepodařilo monitorovat, využívat a zpracovávat zdroje tak, aby došlo k zachování udržitelné rozmanitosti biosféry. Jde o přelomový dokument, který v reakci na Miléniovou deklaraci, připravuje reformu národního chápání UR, zejména na přijetí environmentálního pilíře i do povědomí občanů. Ministerstvo životního prostředí si uvědomuje, že se nacházíme v době: „...*kdy stav a vývoj životního prostředí rostoucí mírou ovlivňuje kvalitu života, blahobyt, chudobu, hospodářskou činnost, bezpečnost chování a vztahy mezi lidmi, národy i kontinenty.*“ (Česko, 2001, p. 6) To je z pohledu ministerstva ŽP téměř povinnost prosazovat environmentální pilíř UR. A ihned stanovuje potřebná opatření, jež třeba zavést, aby UR mohl být realizován. První dvě priority aktualizace přejímá z roku 1999 další dvě stanovuje nové.

- docílit další zlepšení kvality životního prostředí jako celku i stavu jeho složek;
- uplatnit princip udržitelného rozvoje a dále prosazovat hlediska životního prostředí v sektorových politikách, v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě (EVVO) a dosahovat jejich provázanosti;
- aplikovat ekonomická hlediska a přístupy ve všech záměrech a cílech ochrany životního prostředí;
- informovat občany České republiky o tom, že environmentální složka je také velice důležitá a nelze vyloučit z uvažování. (Česko, 2001)

Dokument dokonce hovoří i o nutnosti zčásti reformovat školství a doporučené učební plány a zavést „environmentální výuku“ a připravovat už nejmladší generace. Z dokumentu je jasně patrné, že ČR se v době jeho vydání připravovala na vstup do EU a řeší proto problémy v globálním i regionálním hledisku. A zavazuje se plnit základní principy přijaté na půdě mezinárodních společenství (např. znečišťovatel platí).⁴ Dále detailně popisuje cíle a navrhovaná opatření pro jednotlivé složky ŽP – atmosféru, hydrosféru, litosféru, biosféru a lidská sídla, energetiku, dopravu a surovinovou politiku.

---

⁴ Kompletní výčet zásad nalezneme ve Státní politice ŽP z roku 2001, s. 16, kapitola VI.3 Základní východiska a principy

Vše je samozřejmě provázáno s ekonomickou šetrností a z teoretického hlediska je koncept UR realizován.

Realizace:

Hlavním ekonomickým ukazatelem, který bude správa ŽP reflektovat, by měla být minimalizace rizik, jak morálních, tak finančních a zejména ekologických. A Česká republika bude přijímat všechna opatření v souladu s EU. V SPŽP je shrnutí stavu platné legislativy a dochází k závěrům, že právo sice pokrývá veškeré složky ŽP a jeho ochranu, ale k hlavním problémům patří roztržitost zákonů a bylo by dobré některé zákony spojit v jeden. Přínosem jednotných právních předpisů by pak mohla být snadnější orientace a zamezení případných spekulací nad různými výklady práva.

Zajímavé, je že na rozdíl od mezinárodních dokumentů nestanovuje SPŽP konkrétní cíle, ale dva různé (minimální a optimální)⁵ vývojové pětileté scénáře, když vývoj situace v ČR by se měl pohybovat někde na pomezí obou. Scénáře jsou převzaty ze SPŽP 1999, neboť nový dokument je pouze jeho aktualizací.

2004–2010 Státní politika ŽP

V květnu roku 2004 vstoupila Česká republika do EU, a na státní politice ŽP se to hned projevilo. Na rozdíl od předchozí SPŽP je tato nová koncipována „evropským pohledem.“ Tzn. pohledem principu programování, kdy si SPŽP stanovuje jednotlivé úkoly s nejpozdějším termínem jejich dokončení⁶ (pozn. maximálně do roku 2015). SPŽP upozorňuje, stejně jako jeho předchůdce, že ačkoliv jde o vládní dokument, samotná vláda udržitelnost ŽP nezaručí a musí se o něj přičinit i kraje, obce i samotní obyvatelé. Je zde také definován UR s odkazem na Naši společnou budoucnost: „*Udržitelný rozvoj má tři rozměry – ekonomický, sociální a environmentální – a odpovídá na novou situaci současného světa, přičemž udržitelným rozvojem se rozumí takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů.*“ (Česko, 2004, p. 7) Je zajímavé, že ač jde o SPŽP je environmentální složka udržitelného rozvoje jen lehce zmíněna.

Stejně jako předchozí politika ŽP jsou i ve verzi pro roky 2004–2010 definovány jednotlivé obecné zásady udržitelné spotřeby: jsou to zásada předběžné opatrnosti, zá-

---

⁵ Detaily jednotlivých scénářů, viz Státní politika životního prostředí, leden 2001: Jde o soubor indikátorů, které by měly nebo mohly být naplněny, tabulková forma dat.

⁶ Seznam úkolů SPŽP 2004 viz příloha 3.

sada znečišťovatel platí a nová zásada integrace. Ta zdůrazňuje nutnost propojit všechna odvětví státní správy. Státní politika ŽP detailně analyzuje jednotlivé složky ŽP a srovnává plnění cílů a opatření v ČR a v EU, nelze si však nepovšimnout, že je vše přepočteno na HDP, výdaje a další ekonomické údaje. To znamená, že ekonomický pilíř je stále dominantní. Taková je tedy situace v životním prostředí jako v jedné ze složek UR. Mnohem důležitějším dokumentem v rámci této agendy je ale Strategie udržitelného rozvoje České Republiky.

Od roku 2004 se do státních politik začínají v oblasti UR přidávat i oficiální strategie České republiky. Následující strany již popisují tyto nové dokumenty a přidávají je do celkových úvah v rámci diplomové práce.

2004–2010 Strategie udržitelného rozvoje České Republiky

Ve svém úvodu se tento dokument odvolává na konferenci Naše společná budoucnost – z níž přejímá koncept UR, dále na Göteborgský summit a Deklaraci tisíciletí a zdůrazňuje potřebu vyváženosti všech tří pilířů UR. Je jasné, že environmentální pilíř musí být posílen v souvislosti s celosvětovým děním. UR je proměnlivý koncept a je proto nutné ho dále zpřesňovat a definovat i v budoucnu, a pokud se společnost nebude přizpůsobovat limitům každého ze tří pilířů, může to vést k ohrožení stability celospolečenského systému.

Strategie udržitelného rozvoje ČR (dále jen SUR) by měla být pouze koncepčním rámcem pro všechny ostatní sektorové politiky, s výhledem až do roku 2014. Každý jednotlivý pilíř je analyzován formou SWOT analýzy, kdy jednotlivé body ve zvolených kategoriích jsou slovně komentovány ve vztahu k EU a ostatním ekonomikám. Na základě SUR můžeme konstatovat, že situace ve vývoji ekonomického pilíře se jevila jako velice uspokojivá, když za posledních deset let před vydáním SUR Česká republika stabilně vykazovala konjunkturu, uspokojivou míru inflace i zaměstnanosti. V rámci sociálního pilíře považovala strategie SUR, současnou situaci (2004) za uspokojivou avšak, ne dlouhodobě udržitelnou. Reforma sociální politiky zabezpečení, zdravotního systému a neefektivního uspořádání trhu práce, zapříčiní vyčerpání finančních limitů státního rozpočtu a sociální pilíř se bude muset zpátky ohlížet na pilíř ekonomický, aby nedošlo k jeho přetížení. Z analýzy environmentálního pilíře vyplývá, že před rokem 1989 byla v některých ukazatelích situace ŽP zcela katastrofální a ČR se i počátkem 90. letů řadila mezi nejhůře postavené země na světě, jednalo se například

o znečištění a produkci odpadu na obyvatele. Situace se začala zlepšovat v letech 1993–1998 kdy byla přijímána legislativa pro jednotlivé složky ŽP a v roce 1998 už se projevily i výsledky, neboť jednotlivá opatření již začala být realizována. Česká Republika efektivně snižovala emise CO₂ v souladu s Kjótským protokolem, a měla již téměř vytyčenou síť ÚSES,⁷ na druhé straně regenerační schopnost krajiny, problémy s vodním hospodařením, udržitelným zemědělstvím, vysokým hlukem, narušeným krajinným rázem a ztrátou biodiverzity byly i po patnácti letech shledávány za neuspokojivé (Česko, 2004).

Z celkového pohledu na UR považují za velmi pokrokovou hlavní výzvu environmentálního pilíře v SUR, kde již vidíme znaky tzv. silné definice UR, jež zahrnuje udržet pro budoucí generace i přírodní bohatství ve stejném nebo větším množství. V SUR je tato výzva definována takto:

„Hlavní výzvou environmentálního pilíře udržitelného rozvoje České republiky je zohlednění nároků současné populace i budoucích pokolení v rámci celého ekosystému, zajištění dostatečné kvality složek životního prostředí, ekosystémů a jejich vzájemných vztahů, minimalizace střetů zájmů mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým rozvojem, přispívání k řešení globálních environmentálních problémů (zejména ochrana klimatu a ochrana biodiverzity) a sociálních problémů (zaměstnanost, zdravotní péče)“ (Česko, 2004, p. 17).

SUR také definuje 30 základních principů UR, kterými se ČR bude řídit. Tyto principy jsou, jak již bylo řečeno, nadřazeny i principům jednotlivých sektorových politik. U SPŽP si toho můžeme povšimnout např. u zpřesnění principu „znečišťovatel platí“ na nové „znečišťovatel a spotřebitel platí,“ tzn. každý, kdo svou činností nepříznivě ovlivňuje životní prostředí, odpovídá za škody na životním prostředí způsobené, aby nemohlo dojít k dohadům.

---

⁷ ÚSES – Územní systém ekologické stability; vzájemně propojený soubor přirozených i pozmeněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu (Česko, 1992, Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v § 3 písm. a).

Pro jednotlivé pilíře UR jsou stanoveny indikátory, které poslouží k monitorování situace a jednotlivé strategické cíle, které mají být dosaženy. Totéž je provedeno i v kategoriích Věda, výzkum a vzdělávání; Evropský a mezinárodní kontext; Správa věcí veřejných. Environmentální pilíř definuje své cíle jako:

- zajištění na území ČR co nejlepší kvalitu všech složek životního prostředí
- decoupling⁸
- přispívání, přiměřeně možnostem a významu ČR, k řešení evropských a globálních environmentálních problémů

Zde je rozdíl oproti státní politice ŽP, která detailně rozpracovává pouze první ze zmiňovaných cílů a věnuje se ochraně vod, půdy, lesů atd. To je vzhledem k hierarchii dokumentů v pořádku, neboť SUR je koncepčním dokumentem a SPŽP dokumentem prováděcím.

2010–2016 Období po hospodářské krizi

Po projevech hospodářského poklesu (dopady se v ČR projeví až v roce 2010), který otrásl ekonomickou základnou Evropy i jiných částí světa, došlo v České Republice k aktualizaci Strategie udržitelného rozvoje. Nový dokument vydaný Radou vlády pro udržitelný rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí se jmenuje Strategický rámec udržitelného rozvoje (dále jen SRUR). SRUR je, více než předcházející SUR, koncepčním dokumentem s dlouhodobým výhledem do roku 2030, definuje současné problémy jednotlivých sektorových politik a sestavuje v rámci své strategické vize tzv. prioritní osy udržitelného rozvoje tak aby došlo k vyvážení všech tří pilířů UR, viz obr. 2.

---

⁸ Decoupling – minimalizace střetu zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou životního prostředí a postupné dosahování oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na životní prostředí.

Obrázek 2: Strategická vize SRUR ČR

Strategická vize udržitelného rozvoje ČR

Prioritní osa 1: Společnost, člověk a zdraví	Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace	Prioritní osa 3: Rozvoj území	Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita	Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost
<p>Priorita 1.1: Zlepšování podmínek pro zdravý život</p> <p>Priorita 1.2: Zlepšování životního stylu a zdravotního stavu populace</p> <p>Priorita 1.3: Přizpůsobit politiky a služby demografickému vývoji a podpořit mezigenerační a rodinnou soudržnost</p>	<p>Priorita 2.1: Podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb)</p> <p>Priorita 2.2: Zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství</p> <p>Priorita 2.3: Rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje</p>	<p>Priorita 3.1: Upevňování územní soudržnosti</p> <p>Priorita 3.2: Zvyšování kvality života obyvatel území</p> <p>Priorita 3.3: Účinněji prosazovat strategické a územní plánování</p>	<p>Priorita 4.1: Ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity</p> <p>Priorita 4.2: Odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví</p> <p>Priorita 4.3: Adaptace na změny klimatu</p>	<p>Priorita 5.1: Posilování sociální stability a soudržnosti</p> <p>Priorita 5.2: Efektivní stát, kvalitní veřejná správa a rozvoj občanského sektoru</p> <p>Priorita 5.3: Zvyšování připravenosti ke zvládnutí dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik a posilování mezinárodních vazeb</p>

Zdroj: Česko, 2010 p. 15

Tyto prioritní osy každá obsahují jednotlivé priority, jež obsahují jednotlivé cíle. SRUR je tedy komplexním dokumentem, který zahrnuje všechny oblasti UR, které jsou již vzájemně propojeny.

Pro sektorové politiky platí, že dosažení UR by se mělo uskutečňovat na základě těchto principů, jejichž význam je detailně vysvětlen v rámci SRUR (Česko, 2010, pp. 76–77)

Princip rovnováhy tří pilířů udržitelného rozvoje

Princip soudržnosti a integrace politik a řízení

Princip předběžné opatrnosti

Princip generační a mezigenerační odpovědnosti

Princip rovných příležitostí

Princip partnerství

Princip mezinárodní odpovědnosti

Princip rozmanitosti

Přestože předchozí SUR (2004) obsahovala mnoho principů UR, princip mezinárodní odpovědnosti, princip rozmanitosti a princip soudržnosti a integrace politik a řízení jsou inovativní. Poslední jmenovaný je v souvislosti s rozvojem technologií nezbytný a je dobré, že je zakotven v základním koncepčním dokumentu ČR. Princip mezinárodní odpovědnosti je také důležitý, zejména pro environmentální pilíř v rámci povinností plynoucích z rezolucí OSN i právních předpisů EU.

2012 – Nová Státní politika životního prostředí

Státní politika životního prostředí (dále jen SPŽP), je koncipovaná jako dílčí sektorová politika k SRUR, která má za úkol splnit cíle, které jsou v gesci Ministerstva životního prostředí napříč všemi pilíři UR, protože podle principu rovnováhy nelze tyto pilíře dále oddělovat a musí vzájemně kooperovat. SPŽP z roku 2012 používá ve své aplikaci, všechny platné principy UR dle SRUR ČR a přidává, jeden svůj vlastní: **Zvyšování povědomí veřejnosti o otázkách životního prostředí** s odůvodněním, že:

„Základním předpokladem pro úspěšnou realizaci SPŽP je odpovídající povědomí veřejnosti o životním prostředí. Zvyšování veřejného povědomí o významu ochrany životního prostředí a jeho udržitelném způsobu využívání vede veřejnost k lepšímu porozumění souvislostí hospodářského, environmentálního a sociálního rozvoje společnosti, ke zvýšení kvality rozhodování občanů jakožto spotřebitelů a zprostředkovaně rovněž ke zvýšení kvality života“ (Česko, 2012, p. 6).

Dokument hodnotí vývoj životního prostředí v Česku za posledních 20 let, jako velmi uspokojivý, když však stále přetrvávají lokální problémy s jeho kvalitou, zejména v případě čistoty ovzduší ve městech a aglomeracích. SPŽP konstatuje, že stav a čistota vody od roku 1991 vykazuje mírně se zlepšující tendenci, kterou je potřeba zachovat, na druhé straně celková odolnost ekosystémů je malá a je třeba jí přizpůsobit všechny cíle SPŽP. SPŽP proto stanovuje tematické oblasti, jejich priority a cíle viz obr. 3.

Obrázek 3: Strategické vize SPŽP 2012

Tématická oblast	Priorita
1) Ochrana a udržitelné využívání zdrojů	1.1 Zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu
	1.2 Prevence a omezování vzniku odpadů a jejich negativního vlivu na životní prostředí, podpora jejich využívání jako náhrady přírodních surovin
	1.3 Ochrana a udržitelné využívání půdního a horninového prostředí
2) Ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší	2.1 Snižování emisí skleníkových plynů a omezování negativních dopadů klimatické změny
	2.2 Snížení úrovně znečištění ovzduší
	2.3 Efektivní a přírodě šetrné využívání obnovitelných zdrojů energie
3) Ochrana přírody a krajiny	3.1 Ochrana a posílení ekologických funkcí krajiny
	3.2 Zachování přírodních a krajinných hodnot
	3.3 Zlepšení kvality prostředí v sídlech
4) Bezpečné prostředí	4.1 Předcházení rizik
	4.2 Ochrana prostředí před negativními dopady krizových situací způsobenými antropogenními nebo přírodními hrozbami

Zdroj: Česko, 2012, p. 16

Jednotlivé priority jsou v souladu se SRUR ČR z roku 2010, když se prolínají všemi jeho prioritními osami. SPŽP je v tomto smyslu průřezovou politikou, když obsáhne všechny pilíře UR, zároveň stanovuje pro jednotlivé priority dílčí cíle i indikátory, které poslouží k monitoringu i evaluaci jejich dosahování.⁹ Tyto cíle a indikátory, ale nejsou pouze v gesci ministerstva životního prostředí a jsou sdílené také s ministerstvy zemědělství, průmyslu a obchodu, místního rozvoje, práce a sociálních věcí, financí a dopravy. Tím beze zbytku naplňuje princip integrace politik.

2016 Současnost SPŽP

Zatím poslední SPŽP byla vydána vládou v roce 2012 s platností až do roku 2020. Lidská společnost, politické závazky i vývoj UR se s časem mění. To přináší i změnu priorit a redefinici cílů SPŽP. I když má nová verze, stejná východiska, analýzy a tematické oblasti jako její základní varianta, své priority (strategické cíle) jsou rozší-

⁹ Kompletní seznam cílů a indikátorů s rozložením agendy do jednotlivých ministerstev je k dispozici ve Státní politice ŽP ČR na stranách 59–81.

řené a pozměněné podle toho, jak jsou které splněné, nebo naopak nedosažitelné.¹⁰ Stejně jako verze z roku 2012 stanovuje i aktualizace indikátory pro jednotlivé složky UR a ukládá je do gesce příslušných ministerstev. Přínosem aktualizace jsou přílohy, které zobrazují propojení jednotlivých dílčích cílů SPŽP s SRUR a dalšími sektorovými politikami. Je zde jasně patrné, které priority jsou totožné se SRUR, které jsou upřesněny a integrovány s dalšími sektory, a které jsou zcela nové a přidané k SRUR.¹¹

Následující řádky popisují a komentují vývoj SPŽP a porovnání se základním rokem 2012.

Tematická oblast 1 – Ochrana a udržitelné využívání zdrojů

Výraznou změnou prošlo v rámci tohoto bodu odpadové hospodářství, když je ještě více dbáno na recyklaci všech složek odpadů, předcházení jejich vzniku. Podpora využívání odpadu jako náhradu za přírodní suroviny se změnila v maximalizaci jejich využití jako náhrady za přírodní suroviny z toho je patrné zesílení pozornosti na efektivní odpadové hospodářství.

Tematická oblast 2 – Ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší

Tato část SPŽP je upravena zejména v otázkách energetického mixu a energetické účinnosti. Zatímco v roce 2012 byl optimistický odhad zajištění 15 % vyrobené energie z obnovitelných zdrojů, nová hodnota je stanovena na 13 %. To sice znamená pokles, ale zároveň jde o reálný cíl, který je česká energetika schopna splnit. ČR se zavazuje postupně zvyšovat energetickou účinnost elektráren, aby byla schopna dostát mezinárodních závazků a naplnění energetické strategie Evropa 20-20-20. SPŽP prostředí stanovuje nový indikátor monitoringu a evaluaci plnění cíle energetické účinnosti.

Tematická oblast 3 – Ochrana přírody a krajiny

I třetí oblast cílů aktualizované SPŽP, je více specializovaná než předchozí verze. Oproti roku 2012 je navrženo posílit mimoprodukční funkce zemědělství a lesnictví nikoliv pouhé udržení současné stavu. Naplánované je také úplné zastavení úbytku druhů ptactva, oproti předchozímu zpomalení, poslední výraznou změnou je zlepšování hospodaření sídel s vodou. Sídla v ČR se již ve využívání a šetrném hospodaření

---

¹⁰ Kompletní seznam strategických a specifických cílů SPŽP aktualizace z roku 2016 viz. příloha 4.

¹¹ Kompletní provázanost viz Vazby SPŽP na další národní strategické materiály (Česko, 2016, p. 79–83).

s vodními zdroji zdokonalila (podle SPŽP 2016) a je proto důležitý tento specifický cíl upravit na Zlepšení hospodaření sídel se **srážkovou** vodou. K této příležitosti byl zřízen dotační titul MŽP Dešťovka, v současné době již běží druhé kolo výzev.

Tematická oblast 4 – Bezpečné prostředí

Poslední tematická oblast SPŽP také zaznamenala velké rozšíření specifických cílů o Zmírňování dopadů změny klimatu a adaptace a Sanace kontaminovaných míst, včetně starých ekologických zátěží, a náprava ekologické újmy. Tyto dílčí úkoly byly přidány do SPŽP poté, co se v několika posledních letech projevovaly na území ČR extrémní klimatické jevy, zejména povodně a dlouhotrvající sucha. V případě druhého dílčího cíle je jeho nejdůležitějším bodem zajištění ucelené evidence kontaminovaných míst na území ČR aby mohlo postupně docházet k odstraňování polutantů z krajiny a ta mohla být znovu využívána. Tím podpora environmentálního pilíře zajistí i možný ekonomický rozvoj a krajina bude znovu plnit i svou sociální, estetickou i kulturní funkci. Tyto funkce mohou determinovat budoucí vytvoření konceptu UR, který bude stát nově na 4 pilířích. Je zřejmé, že poslední kulturní pilíř by se mohl vydělit ze sociálního pilíře a s podporou environmentálních složek by mohl najít své místo ve smýšlení společnosti. Zatím však kulturní pilíř oficiálně uznáván není a je skrytě obsažen v dosavadní pilířové struktuře. Novými zavedenými indikátory ŽP jsou sucho, povodně, svahové nestability, požáry a kontaminovaná místa.

Strategický rámec Česká republika 2030

V roce 2017 schválila vláda České republiky aktualizaci SRUR pod souhrnným názvem Česká republika 2030. Tento dokument je tedy logicky stejně jako jeho základní verze z roku 2010 nadoblastní strategií, která stanovuje pouze koncepty strategické cíle UR v našem státě. Dílčí úkoly pro jednotlivá odvětví přenechává sektorovým politikám, které samy mají za úkol stanovovat vzájemně provázané cíle a zajistit tak nejen udržitelný růst, ale také kvalitu života. (Česko, 2017, p. 7) To je důležité, protože ne každý růst ekonomických ukazatelů musí nutně vést ke zlepšování kvality života – např. ztopíme-li více uhlí a spotřebujeme-li více benzínu v dopravních zácpách, zvýší se nám sice spotřeba a tím i HDP, ale pozitivní vliv na kvalitu života je minimálně spekulativní.

V souladu s technologickým pokrokem a úbytkem biodiverzity, získává čím dál větší váhu i environmentální pilíř UR. V aktualizaci strategického dokumentu ČR, se to mimo jiné promítlo také do nové, upřesněné definice:

„Udržitelný rozvoj znamená respekt ke světu, jaký jsme zdědili od svých předků. Znamená respekt k limitům přírody a planety a zajištění stejných možností pro rozvoj generací, jež přijdou po nás. Dobrá a dostupná voda, kvalitní půda ani pestrá krajina nejsou nic samozřejmého, a přitom jsou v našem společném zájmu. Udržitelný svět chápe věci v jejich celistvosti a vzájemných souvislostech. Chová úctu k člověku i lidské společnosti, z níž nikoho nevyklučuje“ (Česko, 2017, p. 3).

Strategický rámec ČR 2030 je rozdělen na 6 dílčích oblastí, které pokrývají všech 17 cílů Agendy 2030 OSN, viz kapitola 4. 1. Tyto oblasti jsou:

Lidé a společnost,	Odolné ekosystémy	Globální rozvoj,
Hospodářský model,	Obce a regiony,	Dobré vládnutí.

Jednotlivé sektory UR jsou analyzovány pomocí SWOT matice, jsou pro ně stanoveny indikátory, jež budou sledovány a pomocí nichž budou dosažitelné pokroky monitorovány a hodnoceny. Vzhledem k zaměření této diplomové práce, budou do detailu rozebrány pouze Odolné ekosystémy a Obce a regiony.

Odolné ekosystémy se věnují nejprve ekosystémovým službám, když konstatují, že Českou krajinu je třeba obnovit. Je dobré zastavit intenzivní zemědělství v méně úrodných částech krajiny a v době, kdy dochází k masivní suburbanizaci,¹² podpořit i mimo-produkční funkce krajiny. Tím částečně zasahuje do kategorie Obce a Regiony. Dále je rozebrána péče o vodu v krajině a šetrné obhospodařování půd s podporou rozšiřujících se zemědělských ploch v režimu ekologického zemědělství. To bude podporou prostupnosti krajiny voně žijícím živočichům.

---

¹² Suburbanizace = komplexní prostorový jev, spojený s přesunem socio-ekonomických aktivit do suburbí (předměstí).

Propojení ŽP s obcemi a regiony vidí ČR 2030 zejména ve zmíněné suburbanizaci. Strategie analyzuje, že suburbanizace zatím postihovala ve většině případů pouze velká města nad 30 000 obyvatel, ale je nevyhnutelné, že postihne i města střední a malá. Je proto nutné využít evropských i státních podpor a investovat do mimoprodukčních funkcí krajiny (zejména funkce sociální, rekreační a estetické). To přinese rozvoj ekonomického, sociálního i environmentálního pilíře UR na hranici měst a venkova (Česko, 2017, pp. 75–80).

Vzhledem k přibývajícím extrémním klimatickým jevům, zvyšujícím se teplotám i suchu je nutné, aby města připravila vodohospodářské plány a začínala se adaptovat na změnu klimatu. To by mělo mít podíl na zlepšení vodního režimu krajiny, zemědělství, biologické rozmanitosti a zlepšení funkčního vztahu mezi urbánními a přírodními složkami krajiny. Města budou také do roku 2030 nucena snižovat emise CO₂ do ovzduší, a to až o 40 % oproti roku 2015 a pokračovat tak v nastoleném trendu. Dokument ČR 2030 se v tomto ohledu odvolává na evropskou iniciativu známou jako *Pakt starostů*, a plně ho podporuje. Fakt, že energetický a emisní plán má v České republice zpracováno pouze devět měst je shledáván za alarmující a bude se po Evropském vzoru muset změnit. Dále je nutné podpořit regeneraci nevyužívaných ploch tzv. brownfieldů. Stát také bude (dle SRUR ČR 2030) podporovat města ve využívání jiné než automobilové dopravy.

(Česko, 2017, pp. 81-88)

4.2 Celkové zhodnocení

Tato dílčí podkapitola uzavírá analýzu vybraných vládních dokumentů platných v České republice v oblastech UR a ŽP a zodpovídá na první dvě výzkumné otázky diplomové práce.

Existují kolize mezi jednotlivými platnými dokumenty v ČR, pokud ano jaké a s jakými dopady?

Sledované dokumenty fungují vždy hierarchicky, když Strategie udržitelného rozvoje, respektive Strategický rámec udržitelného rozvoje, či Strategický rámec ČR 2030 jsou koncepcemi a zastřešujícími dokumenty pro ostatní sektorové politiky. Stanovují základní cíle a principy, které přejímá i Státní politika ŽP a přenáší je v rámci agendy MŽP na operativní úroveň. SPŽP obsahuje vždy i další opatření, nástroje, indikátory a principy, které rozšiřují nebo zpřesňují strategické (dlouhodobé, obecné) cíle SUR a SRUR. Sektorová politika ŽP dlouhodobě není v rozporu se strategiemi UR, je pravidelně aktualizována tak aby vyhovovala současné situaci, a je vhodným nástrojem pro kontrolu, monitoring a realizaci UR ve všech jeho pilířích. V poslední době se SPŽP vydala cestou intenzivní ochrany krajiny a environmentální pilíř by měl být plně dodržován. Životní prostředí by už mělo zastavit svou postupnou degradaci a ustálit se v současném, nebo do budoucna se zlepšujícím, stavu.

V celkovém kontextu mohou prohlásit, že kolize mezi jednotlivými SPŽP a hierarchicky nadřazenými Strategiemi udržitelného rozvoje téměř neexistují. Jediné rozdíly jsou pouze v hloubce řešení problémů a cílů. Dokumenty na sebe plynule navazují i v čase, když Strategie UR vždy o několik měsíců předchází SPŽP.

Jak je Udržitelný rozvoj vnímán z pohledu životního prostředí v ČR?

Zatím poslední aktualizace státních politik ukázaly, že ŽP je třeba podpořit ještě více a začít, v souvislosti s velkými klimatickými změnami, s aktivitami, jež povedou k jeho záchraně. Životní prostředí je důležitou složkou regionálního rozvoje, je nutné do něj investovat a využít všechny sociální, ekonomické a environmentální funkce naší krajiny. Životní prvky jsou vhodné udržovat i v urbanizovaných oblastech a města a obce musí počítat s jejich zvelebováním v rámci strategických plánů. Obecně můžeme prohlásit, že situace se změnila, a zatímco v roce 1995 měla pozici lídra ekonomicky orientovaná politika regionálního rozvoje, nyní ji střídá komplexní strategie UR.

5 Propojení ČR a světa v otázce udržitelného rozvoje

Rio 1992 – Česká Republika podepsala Deklaraci z Ria de Janeiro o životním prostředí (vydaná v červnu 1992 na půdě OSN) až v roce 1994. Důvodů je několik. Po pádu komunistického režimu a zároveň před připravovaným rozpadem Československa na Českou a Slovenskou republiku musela tehdejší vláda vyřešit institucionální a organizační záležitosti přímo související s chodem státu. Zároveň jsme se stále ještě učili přecházet z plánovaného centrálně řízeného hospodářství na tržní systém. Na druhé straně už na území našeho státu platily již dříve zmiňované zákony č. 17/1992 Sb. o životním prostředí a zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Mohlo by se tedy zdát, že tehdejší Ministerstvo životního prostředí mělo situaci v této problematice pod kontrolou a tuto deklaraci podepsalo až v době, kdy už daná legislativa vstoupila v platnost, a všechno bylo ve vzájemném souladu. Ale i tady existují výjimky. Jedná se např. o zákon č. 123/1998 Sb. o přístupu k informacím o životním prostředí. Ten byl přijat až čtyři roky po podepsání dané deklarace, která v článku 10 říká, mimo jiné, že přístup k informacím o životním prostředí musí mít ve státě každý jedinec.

Reakce na Miléniovou deklaraci

Rok po podepsání Deklarace tisíciletí, reaguje Česká republika aktualizací Státní politiky životního prostředí, a stanovuje environmentální cíle v souladu s tímto dokumentem. Zavazuje se monitorovat ŽP podle celosvětově uznané metodiky a data předávat Světové bance k uchování a zároveň k poskytování jiným státům, jež mají zájem o řešení klimatických i jiných environmentálních problémů, zcela v souladu se závazky plynoucími ze signování, dané deklarace. Viz prohlášení vlády ČR:

„Česká republika, jako země evropského kontinentu, sama ovlivňuje, ale i stále více bude ovlivňována environmentální skutečností ve světě. Bude se rovněž podílet na miléniovém hodnocení hlavních světových ekosystémů, které započal Ústav pro světové zdroje, ve spolupráci s Rozvojovým programem OSN, programem OSN pro životní prostředí a Světovou bankou a k jehož podpoře vyzval na Miléniovém summitu OSN v září 2000 v New Yorku generální tajemník OSN Kofi Annan. Cílem bude zjistit stav jednotlivých kategorií ekosystémů, neboť světové národní ekonomiky i jednotliví lidé závisí na trvalé schopnosti ekosystémů poskytovat i nadále stejné či větší množství statků a služeb“ (Česko, 2001, p.6).

Státní politika ŽP 2001 také řeší všechny jednotlivé složky v rámci Sekce II. Agendy 21, vyjma těch, které se nedotýkají přímo území ČR (desertifikace, odlesňování ploch s deštnými pralesy a ochranu oceánů) a také udržitelné zemědělství, které má v gesci Ministerstvo zemědělství. Obecně se dá říci, že reakce ČR byla velmi rychlá, neboť Deklarace tisíciletí byla podepsána v září roku 2000 a státní politika ŽP už byla ve své upravené formě schválena a pozměněna tak, aby odpovídala mezinárodním závazkům, již v lednu následujícího roku.

Vstup do EU 2004

Poté co se Česká republika stala členskou zemí EU, pozměnila se i její politika ŽP. Česká republika se zavázala plnit závazky plynoucí ze směrnic, nařízení a opatření EU a nové cíle jsou definovány dlouhodobě. Česká republika, se chtěla přiblížit EU, a to zejména ve sjednocení právní úpravy. Významným počinem je zavedení sítě Ochrany ohrožených živočišných druhů NATURA 2000 a dokončení jednotek územního systému ekologické stability ÚSES. Počet zásad a principů v souvislosti s nakládáním se životním prostředím byl zredukován z předcházejících 10 na 3, čímž měla být docílena větší přehlednost.

V otázce UR se koncepce ČR na roky 2004–2010 může pochlubit již zavedením tzv. silné definice UR, která kalkuluje s udržením bohatství pro další generace v rovině ekonomické i environmentální a sociální. ČR má svojí strategii v souladu s Naší společnou budoucností, Agendou 21, i dokumenty z konference v Johannesburgu. Na rozdíl od těchto rezolucí OSN už ale řadí jednotlivé cíle UR přímo ke konkrétním pilířům a vytváří ucelenou propojenou strukturu. Ve svém dokumentu se také zabývá udržitelností venkova, a to ve větší míře než rezoluce OSN. Česká SUR zdůrazňuje mimo jiné nutnost udržet zaměstnanost venkovanů, obnovu krajinného rázu a dodržování principu udržení života na venkově, který nebyl od konference v Riu zmiňován, a kterému se Göteborgská strategie věnuje pouze apelem na zvýšení financí plynoucích na venkov.

Po roce 2010

V tomto roce vydala EU novou strategii EU 2020, která vytyčila primární cíle UR, viz kapitola 4. 1. 2. EU. Když se podíváme do nového SRUR ČR, zjistíme, že s implementací cílů do národního konceptu se to má následovně:

75 % obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno

Tento cíl, přesně v tomto znění Česká verze UR neobsahuje, avšak v rámci prioritní osy 1 SRUR je řešena situace lidí starších 50 let, kdy by mělo být jejich zaměstnávání výrazně podpořeno. Řešení problému stárnutí populace v tomto případě navazuje na Göteborgskou strategii.

3 % HDP Evropské unie by měla být investována do výzkumu a vývoje

V rámci prioritní osy 4.2 je tento cíl ztotožněn se strategií EU 2020, kdy SRUR udává, že v roce 2005 byl podíl financí směřujících do vědy a výzkumu pouze 1,42 % HDP a toto procento by se mělo postupně navyšovat až průměru EU 15.

v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20-20-20“¹³

Prioritní osa 2 SRUR zavazuje ČR mít v roce 2020 13 % podíl obnovitelných zdrojů do energetického mixu ČR, a zachovat si současnou energetickou účinnost výroby energie, to by mělo být celoevropském kontextu dostačující. V delším časovém horizontu pak až 15 %. Prioritní osa 5 pak říká že, ČR bude nadále snižovat emise v souladu s mezinárodními smlouvami, tzn. 20% pokles emisí oproti roku 1990 do roku 2020, Snižit emise o 50 % do roku 2050 se jeví jako problematické.

podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání

Tento cíl SRUR neřeší.

V porovnání s OSN bych jen vyzdvihl zakomponování principu mezinárodní odpovědnosti do SRUR ČR, který, tak jak je chápán (sdílení dat o ŽP s dalšími státy), byl přijat až v roce 2015 v rámci Agendy 2030. V tomto tedy SRUR ČR, částečně OSN předběhl.

---

13 Jedná se o soubor opatření, která si kladou za cíl do roku 2020 snížit emise skleníkových plynů o 20 % proti úrovni z roku 1990, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energií v celkové spotřebě v EU na 20 % a zvýšit energetickou účinnost v Evropě o 20 %. (Evropský parlament, 2008): 20-20-20 do roku 2020: šance pro zelenou Evropu; Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080122IPR19355+0+DOC+XML+V0//CS>

2016/2017 – poslední aktualizace národní strategie UR

Poslední aktualizace strategického rámce ČR se velmi přimyká Strategii OSN – Agenda 2030. Jednotlivé dílčí oblasti Českého dokumentu se prolínají se všemi 17 cíli OSN. Nejlépe to ukazují následující obrázky 4–9, na kterých je vidět jak jednotlivé oblasti UR podle ČR 2030 pronikají do všech jeho pilířů. Každý obrázek ukazuje propojení Agendy 2030 tak, že relevantní cíl je plnou barvou, ostatní světlá políčka nejsou v dané části českého národního dokumentu obsažena. Je jasné patrné, že zastoupeno je všech 17 rozvojových cílů a Česká republika tak plní své mezinárodní závazky, ale i standardy UR.

Obrázek 4: Tematická oblast Lidé a společnost ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 27

Obrázek 5: Tematická oblast Hospodářský systém ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 50

Obrázek 6: Tematická oblast Odolné ekosystémy ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 67

Obrázek 7: Tematická oblast Obce a regiony ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 75

Obrázek 8: Tematická oblast Globální rozvoj ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 91

Obrázek 9: Tematická oblast Dobré vládnutí ČR 2030 v porovnání s OSN

Zdroj: Česko, 2017, p. 98

Třetí výzkumná otázka: Reflektuje politika ČR mezinárodní vnímání pojmu (trvale) udržitelný rozvoj?

Závěr kapitoly 5 má za úkol nalézt odpověď na výzkumnou otázku, která propojuje mezinárodní dokumenty s těmi domácími.

Na začátku 90. let minulého století se samostatná ČR snažila zapojit svou agendu do mezinárodního kontextu a mnohdy byla i detailnější než mezinárodní úmluvy. Vše se změnilo v letech 1994–1997, kdy se česká legislativa vydala vlastní cestou a UR byl vytěšňován, politika ŽP a veškerá pozornost byla věnována tržnímu náhledu na věc. S přelomem tisíciletí, se Česko přiblížilo mezinárodním standardům a Strategie UR často velmi přesně kopírovaly rezoluce přijaté na konferencích OSN, řešily primárně oblasti týkající se přímo ČR, řídily se stanovenými zásadami, a své cíle často definovaly tak, že ještě zpřesňují verze vydané na půdě OSN. Tento trend pokračoval i po vstupu do EU v roce 2004. Česká Strategie udržitelného rozvoje stále dbala na zásady z Ria 1992 a zároveň se přizpůsobovala Göteborgské strategii EU. Na ŽP je to viditelné např. v otázce emisních limitů, která začala být v nové SUR aktuální, u vytvoření sítě NATURA 2000, vymezení systémů ÚSES, ale také v pravidelném vydávání hodnotících zpráv o stavu ŽP, a pravidelných aktualizacích Státní politiky ŽP. Tím ČR naplňovala i evropské principy tvorby politik, např. principu monitoringu, programování, ale i subsidiarity a další.

Drobné odchylky mezi Strategickým rámcem udržitelného rozvoje (SRUR) a strategií EU se začaly objevovat v roce 2010. Ze čtyř základních cílů UR dle EU, jeden z nich (vzdělávání) Strategický rámcem ČR neřešil vůbec. V otázce zaměstnanosti se SRUR se věnoval pouze skupině pracujících nad 50 let. V otázce změny klimatu a energetiky, naopak ČR nastavila těsnější pravidla než rozvojové cíle Agendy Evropa 20-20-20. ČR se také v roce 2010 zavazuje ve svém dokumentu, že zvýší podíl financí, jež plynou do výzkumu a vývoje, tak aby to odpovídalo evropským cílům (3 % z HDP). Přesto, že to vypadá, že první dva cíle EU nejsou řešeny v rámci SRUR ČR, neznamená to pro českou legislativu nijak špatnou zprávu. SRUR je totiž pouze zastřešující dokument. Zaměstnanost řeší Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020 a cíl zaměstnávat 75 % ve věku od 20 do 64 let, se v ní doslovně odráží (Česko, 2013)

V případě vzdělávání a cíle mít 90 % s úspěšně ukončenou základní školní docházkou a 40 % terciárně vzdělaných lidí, zvedla se na straně Vlády ČR vlna nevole. V otázce základního vzdělání problém shledán nebyl, avšak v případě terciární vzdělávání se zdá být reálný cíl mezi 30–35 % lidí. Česká vláda upozorňovala, že studenti by neměli mít pouze vzdělání, ale měli by být také konkurenceschopní. Obecně označovala tento cíl jako slabý a nesplnitelný pro všechny státy EU, např. Španělsko (Vláda ČR, 2010).

V roce 2016 kdy vyšla nová aktualizace SRUR ČR pod názvem ČR 2030 je inspirace dokumentem OSN více než zjevná. Nový dokument přesně kopíruje jednotlivé cíle OSN a v dílčích oblastech ukazuje, jak se jednotlivé priority ČR promítají do 17 rozvojových cílů spojených národů. Dokument je komplexní a je svou strukturou v souladu s OSN.

V souladu s primárním zaměřením práce zhodnotí, jak se odráží cíl č. 15 Agendy 2030 OSN do aktualizované státní politiky ŽP z roku 2016. Je pravda, že Agenda 2030 se věnuje problémům z globálního pohledu, ať už jde o vodní hospodářství, odlesňování, zachování biodiverzity, desertifikaci, ohrožené druhy, pytláctví a začleňování ekosystémů do místního plánování. Přesto SPŽP České republiky řeší problémy, které se přímo týkají našeho území. Z cílů, které odpovídají Agendě 2030 a pokrývají její cíl č. 15, připomeňme, že ČR se zavázala přispívat více na ŽP ať už z ekologických programů MŽP, nebo z dotačních programů EU. S udržováním environmentální složky UR nově seznamuje města i strategický dokument ČR 2030, budují se biokoridory, biocentra atd. Lesnímu hospodářství je též věnována pozornost, když nemá docházet k omezování lesních ploch, a naopak se mají posilovat i mimoprodukční funkce krajiny. Podle SPŽP má být také dosaženo dobrého stavu povrchových i podzemních zdrojů vody, a ŽP má být chráněno před negativními účinky odpadních vod z měst. Jediná oblast, které se SPŽP nevěnuje je desertifikace, pochopitelně proto, že v ČR se pouštní plochy nevyskytují.

V celkovém souhrnu lze říci, že Česká republika se plnohodnotně zapojila do mezinárodního dění v oblasti UR a až na velmi malé výjimky, reflektuje mezinárodní výklad pojmu UR, jeho principy, strategické cíle, priority a vize.

6 Kontext politik UR a ŽP, diskuze

V této kapitole se práce pokusí ukázat vnímání UR ve trochu jiném světle a následně jej komentuje ve vztahu k českým politikám ŽP a UR, přijatým v posledních letech. Diskuze srovnává závěry z jiných studií a snaží se k nim přiblížit názory vlastní.

Adam Fagin – Environmental protest

Adam Fagin ve své práci (2000) komentuje „environmentální dění“ na Československé a později České politické scéně po pádu komunistického režimu v roce 1989. Rozděluje post-komunistické dění do tří časových období, z nichž každé mělo svá specifika. Diplomová práce nyní pojednání Fagina ve stručnosti představí.

1989–1991

Po sametové revoluci přestalo být téma ochrany ŽP tabuizovaným. V Československu začalo velmi rychle působit asi 800 environmentálních organizací. Mezi nimi např. Děti Země, Hnutí Duha nebo i Greenpeace. Myšlenka péče o ŽP se měla převést i na půdu tehdejšího parlamentu. Docházelo totiž k pravidelnému setkávání zástupců Ministerstva životního prostředí s neziskovými organizacemi. Tyto aktivity jsou označovány pro své ekologické smýšlení jako tzv. zelený parlament. Nedostatkem Fagin shledává, že tehdejší právní předpisy v oblasti ŽP byly utvořeny především agenturami a odborníky z nevládních ekologických hnutí. Postupem času však politická hnutí přestávala pracovat mezi sebou a ekologické otázky se přestaly řešit v rámci formálních procesů. Environmentální hnutí ztrácela možnost využít příznivé politické klima.

1992–1996

Ekologické a environmentální organizace se stále více jevily jako nástroje politických stran a jejich váha nadále upadala. V premiérské éře Václava Klause se navíc Česká republika vydala cestou intenzivního tržního hospodářství, a v otázce ŽP prostředí bylo projednáno a schváleno jen několik málo základních a nezbytných zákonů již v roce 1992. Státní politika ŽP byla sice vypracována vládou, ale parlamentem 3x odmítnuta a vrácena. Schválení se dočkala až v srpnu roku 1995 až poté co z ní byly odebrány jakékoliv odkazy na (trvale) udržitelný rozvoj. Tento pojem velice hlasitě kritizoval tehdejší předseda vlády Václav Klaus. Navíc se objevily problémy s financováním

tzv. Zeleného kruhu,¹⁴ který se nezbýval ochranou ŽP, ale poskytoval peníze i organizacím soukromého sektoru.

1996–2000 – Politické obrození?

Po volbách v roce 1996 se začala situace měnit. Na křesle ministra životního prostředí vystřídal Františka Bendu, tehdejší velký kritik myšlenek Václava Klause Jiří Skalický. Na konci roku 1997 už Klausův kabinet zasáhla krize a v první polovině roku 1998 se na místo ministra ŽP v úřednické vládě dostal Martin Bursík. V rámci krátké doby působení Martina Bursíka jako ministra životního prostředí se nevládní organizace těšily bezprecedentní míře vlivu a byl jim poskytnut neomezený přístup k procesu zahájení návrhu a aktualizace stávajících právních předpisů v oblasti životního prostředí (Fagin, 2000).

Komentář autora

S Faginem musím jen souhlasit, neboť i moje vlastní studium dokumentů prokázalo, období 1992–1996 bylo spíše transformačním obdobím a Státní politika ŽP 1995 je dokumentem vydaným spíše z povinnosti než, ze skutečné potřeby a zájmu věnovat se problematice ŽP. Navíc, jak již bylo řečeno, dokument z roku 1995 odmítá (nezmiňuje) principy z Ria 1992 a udržitelný rozvoj se v něm vůbec nevyskytuje. Situace byla vzhledem k mezinárodním trendům neudržitelná, a vše se definitivně změnilo až přijetím nové politiky ŽP v 1999 vládou bez ODS a Václava Klause.

Tato nová koncepce je zcela přelomová, uvádí v praxi první principy UR, a definuje všechny oblasti ŽP, ve kterých je třeba zpřesnit a ustanovit základní legislativu, aby mohlo být dbáno na jejich ochranu a byl tak zajištěn i environmentální pilíř UR. Tento směr už nikdy v budoucnu nebyl měněn. Studie Fagina je velmi přesná a detailní a ukazuje, jak spletité byly začátky environmentální politiky a politiky udržitelnosti v euforických prvních letech existence samostatného českého státu, která se i přes snahu maximální kapitalizace prostředí nakonec našla své pevné postavení ve všech odvětvích. To potvrzují i mé závěry.

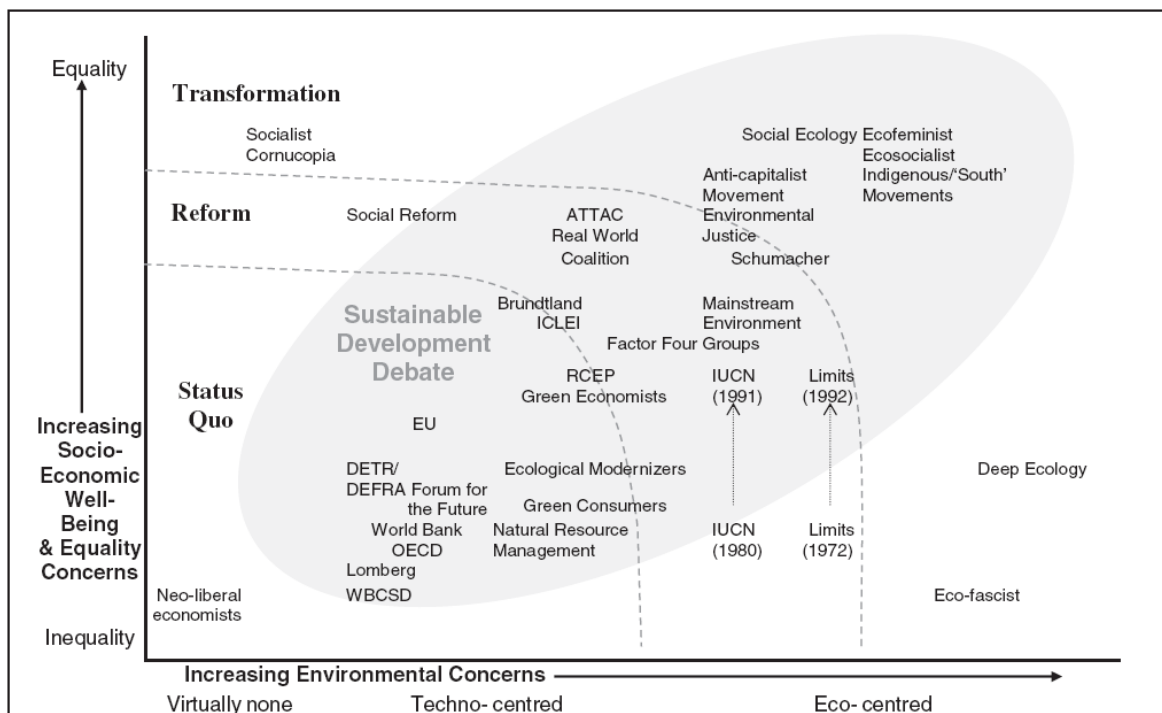
---

¹⁴ Asociace Zelený kruh je spojení nevládních, neziskových ekologických organizací (27 členů).

Bill Hopwood a kolektiv – Mapping Sustainable Development Concepts, porovnání s vývojem v ČR po roce 2000

Na obrázku 10 vidíme souhrnný obrázek ze studie Hopwooda a kolegů (2005), který zakresluje do grafu rovnost všech tří pilířů UR napříč celkovým diskurzem a posunem ve významu.

Obrázek 10: Mapa UR dle Hopwooda a kol. 2005

Zdroj: Hopwood, Mellor & O'Brien, 2005, p. 41

Rozpracování vnímání UR od Hopwooda, Mellora & O'Briena ukazuje význam tohoto termínu v různých časových obdobích a různých kulturách. Každá má svá specifika, klady i nedostatky. Hopwood rozdělil názory do tří vrstev (viz obrázek 10 nad odstavcem), které se více či méně zabývají krizí sociálně-ekonomické rovnosti v kontrastu s ochranou životního prostředí.

Těmito úrovněmi jsou:

Status quo – uznává potřebu změny, avšak nevidí přírodu ani společnost. Jediným řešením je ekonomický růst, ten sám o sobě vyřeší environmentální problémy, tím že bude stále zdokonalovat výrobní postupy a technologie, které postupem času dokážou nahradit přírodu a všechny její funkce. Příznivci status quo tvrdí, že podnikání je hnací silou udržitelnosti. Neoliberálové také předpokládají, že zafunguje zákon trhu a vše se obejde bez vládních regulací. Naproti tomu skupiny zastánců status quo

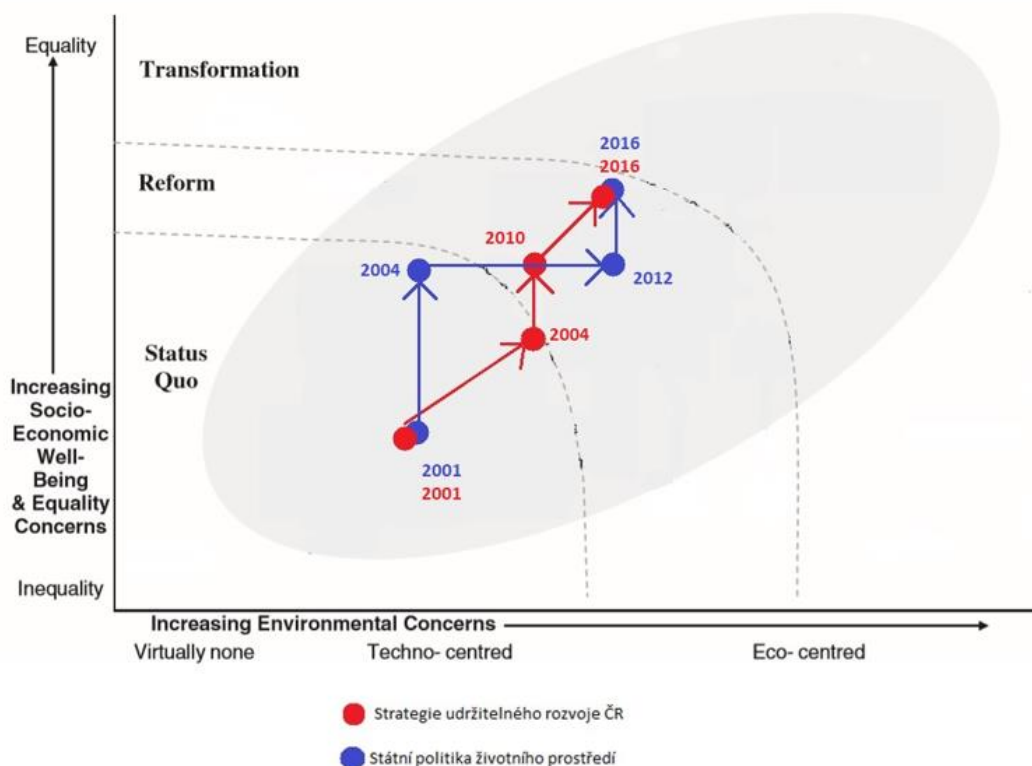
v šedém poli poznamenávají, že stávající vládní a obchodní systémy mohou být vylepšeny s použitím kontrolních a řídicích nástrojů jako je např. EIA. Někteří, nevyklučují ani použití ekonomických nástrojů environmentálního charakteru jako jsou mírné ekologické daně, a povolení obchodování s emisními povolenkami.

Reform – skupina názorů která, říká, že zde máme stále narůstající problém a přináší kritiku společnosti, vlád a podnikových politik. Sféra názorů Reform, je ale stále na rozpacích, zda je nutné k zabránění sociálnímu a ekologickému kolapsu zavádět zásadní změny v ekonomických strukturách. Příčinou problémů je stále shledávána společnost, nedostatek znalostí a informací. Reformisté obecně uznávají, že bude zapotřebí velké změny v politice a životním stylu. Je možné, že situace půjde vyřešit i při současném nastavení fungování ekonomik. (Hopwood a kol., 2005) Obecně se tvrdí, že nové technologie poskytnou širší hospodářské a sociální přínosy pro lidstvo i ochranu životního prostředí. Zelení ekonomové argumentují tím, že trh potřebuje úpravu k nápravě selhání trhu a regulaci k dosažení ekologické udržitelnosti (Pearce in Hopwood a kol., 2005).

Transformation – Třetí kruh vnímání vyváženosti všech tří pilířů (sociální, ekonomický a ekologický) tvrdí, že situace je kritická a vždy je preferována jedna ze tří cest přílišně před dalšími dvěma, což zcela jistě přinese budoucí kolaps. Řešení je tedy mnoho, jednou z cest je i vyhnout se konceptu UR jako v případě Deep Ecology (v mapě vpravo dole) a zachránit přírodu za každou cenu, i na úkor omezení růstu dalších dvou rozvinutých pilířů. Dnes uznávanějším řešením je právě myšlenka UR a kapitálových investic např. do biotechnologií. Důležitý je také boj s chudobou, který podle Johannesburgské deklarace je přednější než ekonomický rozvoj a pomůže situaci v zemědělství a tím i podpoří environmentální pilíř UR. (Hopwood a kol., 2005)

Následující obrázek 11 ukazuje, jak by mohlo vypadat zanesení vývoje národních politik UR ČR od roku 2001 do roku 2016 do grafu Hopwooda a kol. a komentuje změny a přechodné změny ve vnímání jednotlivých pilířů UR. Komentář koresponduje s předchozími stránkami a kapitolami diplomové práce, vysvětluje, proč jsou jednotlivé politiky řazeny do tříd Status quo, Reform nebo Transformation. Obrázek také ukazuje, že výchozí bod strategie UR a SPŽP je přibližně stejný, avšak oba dokumenty se znovu sbíhají až v letech nedávných, když se odlišují nikoliv zaměřením ale spíše hloubkou řešené problematiky. Podrobněji viz komentář pod daným obrázkem.

Obrázek 11: Politiky ČR dle metodiky Hopwooda a kol.

Zdroj: vlastní zpracování dle Hopwood, Mellor & O'Brien, 2005, p. 41

2001/2001 – Na začátku 21. století se oba dva dokumenty lišily jen velmi minimálně, hlavní cílem se jevila podpora myšlenky UR, informovanost občanů a minimalizace rizik – stále jsme v části Status Quo.

2004 – SPŽP poprvé výrazně apeluje na přenášení odpovědnosti za ŽP na občany a municipality. UR je stále řešena primárně přes ekonomické ukazatele vývoje pilířové struktury. Nacházíme se pod spodní hranicí části Reform.

2004 – SUR doporučuje pokračování v prohlubování všech 3 pilířů UR a dochází proto k posunu po ose první kvadrantu grafu směrem od počátku. SUR konstatuje, že situace je uspokojivá, ale neudržitelná. Nachází se na hranici mezi územími Status Quo a Reform, blíže má k Reform.

2010 – SRUR po hospodářské krizi výrazně posiluje sociální pilíř UR a spolu s politikou zaměstnanosti i ekonomický pilíř. Zavádí nové principy UR: Princip rovných příležitostí, princip soudržnosti a integrace politik. Vývoj environmentálního pilíře je pozastaven, když se má pokračovat ve stávajících trendech. Dochází k posunu napříč polem Reform po ose Y.

2012 – Obnovená SPŽP doporučuje ještě větší zaměření se na zlepšující se tendenci stavu ŽP a tu zachovat. Více úkolů je přeneseno do kompetencí krajů a obcí, zřizování krajinných plánů atd. Dochází k posunutí se napříč polem Reform doprava tzn. k posilování významu environmentálních principů.

2016 – SPŽP dbá na vyšší specializaci při řešení přírodních problémů. Je nutné, aby ochrana ŽP nebránila rozvoji společnosti a zachovala její hodnoty, Specializace má za následek posunutí SPŽP pod hranici pole Transformation, můžeme už hovořit o jednostranném vývoji a snaze zachránit environmentální prostředí.

2016 – Strategie ČR 2030 konstatuje, že vše je v dobrém nastavení a mají dojít k prohlubování všech 3 pilířů UR. Podpora kteréhokoliv z nich už zapříčiní podporu ostatních dvou, což je základním myšlenkou UR.

Nutno podotknout, že i v těchto úvahách jde pouze o teoretické a formální předpoklady, které vycházejí z implementace principu udržitelného rozvoje do koncepčních politik České republiky. Realita chápání, stanovování a naplňování UR v rámci jednotlivých sektorových politik se může v praxi lišit.

Cudlínová – Šance pro udržitelný rozvoj?

Eva Cudlínová ve své práci také poukazuje na to, že UR je ve svém vývoji vnímán různě a když každý autor přikládá jednotlivým pilířům rozdílnou míru důležitosti. Ve své práci zmiňuje summity z Ria 1992, Johannesburgu 2002 a dosud poslední velký summit z roku 2012 Rio;20. Velmi kriticky pak hodnotí přijímání konceptu UR společností. Doslovně říká, že: „*Ačkoli uplynulo téměř dvacet let od prvního světového Summitu, který byl věnován trvale udržitelnému rozvoji, zůstává stále nezodpovězenou otázkou, jakou cestou lze myšlenky trvale udržitelného rozvoje převést do ekonomické praxe a chování společnosti*“ (Cudlínová, 2012, p. 3).

V současné době bych nezhodnotil situaci v České republice tak alarmující, jak se jevila z pohledu Cudlínové v roce 2012. V roce 2010 byl vydán vládou České republiky Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, který ve své prioritní ose 2 již obsahuje prioritu 2.3, jež cílí na podporu vzdělávání. V jiných prioritních osách se dokument věnuje též, zlepšování zdravotního stavu a životního stylu obyvatel. Tím je zaměřeno na společnost a praxe chování je ovlivňována požadovaným směrem. V kombinaci s nutnou ochranou životního prostředí, zemědělství, lesnictví a energetické soběstačnosti, byly hlavní oblasti UR definovány poměrně přesně. Vše se ještě zpřesňuje

v dokumentu ČR 2030 z roku 2017, který již klade důraz i na environmentální pilíř UR a uvádí jej již v definici tohoto pojmu, viz kapitola 4.1. Znovu musím zdůraznit, že jde pouze o formální státní koncepce, které se mohou od reality odlišovat. Stát samozřejmě může ze svojí pozice vynakládat větší tlak na environmentální problémy má však více zájmů a je důležité, aby soustředil svou pozornost na všechny z nich.

Pokud bych měl popsat náhled na ŽP prostředí podle Cudlínové, která rozděluje nové ekonomické směry na environmentální, ekologickou a zelenou ekonomii, je jasné, že na začátku 90. let, kdy byl v čele ČR Václav Klaus a jeho vlády směřování české legislativy a exekutivy se nejvíce blíží k environmentální ekonomii. Tato myšlenka chápe znečištění jen jako externalitu, kde pomůže, když bude řádně oceněno. Není žádným tajemstvím, že limity ekonomiky jsou vnímány jen v míře technologického pokroku, který sám dokáže znečištění zastavit. Postupem času se, dle mého názoru, strategické dokumenty ČR stále více přibližují konceptu Zelené ekonomie, jak je popsán v článku Cudlínové. Environmentální pilíř UR ČR se nejprve zajímal zejména o odpadové hospodářství a ochranu jednotlivých složek ŽP a později i stanovoval hranice poškozování ŽP. Na druhou stranu kritika, kterou Cudlínová uvádí, říká že: *„Ačkoli se koncept zelené ekonomiky odvolává na teoretický základ ekologické ekonomie a myšlenky trvale udržitelného rozvoje, není jasné, zda nejde především o podporu ekonomického „zeleného růstu“ a ne trvale udržitelného rozvoje“* (Cudlínová, 2012, p. 8). Tato kritika je zcela na místě, neboť drtivá většina indikátorů stanovených ve zkoumaných dokumentech ČR má ekonomický základ. Na příkladu SRUR ČR z roku 2010 uvádím výčet těchto indikátorů: HDP, HDP na obyvatele, intenzita těžby, emise skleníkových plynů na jednotku HDP, saldo a dluh vládního sektoru, výdaje na ochranu ŽP a chráněných živočišných druhů, obecná míra nezaměstnanosti atd. Je, ale nadmíru jasné, že zavést čistě environmentální, nebo sociální ukazatele není elementárním procesem, neboť moderní evropský stát 21. století chápu především jako ekonomickou organizaci.

7 Závěry a přínosy

Diplomová práce zkoumá vývoj Státních politik ŽP (SPŽP) a Strategií UR (SUR) na území ČR v čase. Na základě popsaných skutečností zejména v kapitole 4. lze říci, že v 90. letech plnila místo SUR právě politika ŽP. Prvních několik let nereflektovala pojem udržitelný rozvoj ani environmentální pilíř. SPŽP v první fázi své existence pohlížela na environmentální aspekty ČR zejména ekonomickou optikou. Velký skok přišel v roce 1999, kdy nová politika začala používat pojem udržitelný rozvoj a stanovila prvních 9 principů nutných k jeho dosažení, tento počet se postupem času rozrostl až na 30. Zřejmě největší zlom nastal v roce 2004, kdy nová SPŽP definovala podrobně své cíle i s možnostmi jejich dosažení a vše je již rozplánované na konkrétní časové úseky, po vzoru EU a principu programování. V tomto roce navíc SPŽP získává status sektorové politiky a místo koncepční politiky přenechává nově vzniklé Strategii udržitelného rozvoje. Obě zmíněné prošly několika aktualizacemi. Každá novější verze nevyklučuje předchozí, naopak ji pouze zpřesňuje. SPŽP se řídí SUR a plně ji respektuje, nebo prohlubuje a definuje nejasné body. Lze říci, že přijaté vládní dokumenty se vzájemně nevyklučují, naopak rozvíjejí se navzájem a plně naplňují princip integrace politik.

Po obsahové stránce jednotlivé zkoumané dokumenty s postupem času stále více implementují do svého textu nutnost realizace konceptu UR, ve všech třech jeho pilířích ekonomické, sociální a environmentální. V dosud poslední aktualizaci SPŽP z roku 2016, se již objevují i náznaky související s neformálním, avšak dnes již uznávaným, kulturním pilířem UR, když pojednává např. o mimoprodukčních funkcích krajiny, důležité podpoře venkova atd. V souvislosti s výzkumnými otázkami mohu říci, že municipální rozvoj je ještě na přelomu tisíciletí nadřazen environmentálnímu a udržitelnému rozvoji. Je pravda, že agenda ŽP je neoddělitelnou součástí rozvoje měst a obcí, ale každá správní jednotka by měla ŽP využívat pro svůj prospěch a naplňovat tak lokální udržitelnost. S postupem času se, ale pozice ŽP posiluje a v roce 2010 je již politika ŽP pro místní rozvoj nezbytností a je na ní kladen důraz. Dokumenty nutí města investovat a využívat všechny sociální, ekonomické i environmentální funkce přírody. Je důležité, že obce již musí počítat se životním prostředím a zahrnovat jejich stav a hospodaření do svých strategických plánů. Tzn. místní a udržitelný rozvoj už jsou, alespoň legislativně, na stejné úrovni a ani jeden nepřevyšuje ten druhý.

Posledním úkolem této diplomové práce bylo zjistit, jestli Česká politika reflektuje principy a chápání pojmu UR tak jak ho vnímají mezinárodní organizace OSN a EU. Ze zjištěných informací plyne, že Česká republika od počátku kontresignovala všechny rezoluce a doporučení OSN nejpozději do jednoho roku od jejich vydání, podobné je to i s unijními strategiemi od roku 2004. Na počátku existence samostatné České republiky se ale avizované principy nijak nepromítly do SPŽP. To přinesla až aktualizace v roce 1999. Od té doby je koncept UR, tak jak jej vnímá OSN v ČR implementován do legislativních rámců buď ve zcela přesném znění, tak jak je v příslušných rezolucích, nebo ještě přísněji. Cíle politiky ŽP i SUR odpovídají svým obsahem rozvojovým cílům. Česká legislativa také zcela reflektovala, i principy a cíle UR tak jak je vnímá EU již od Göteborgské strategie v roce 2004. Byla vytyčena síť ÚSES, NATURA 2000 i systém hodnocení dopadů na životní prostředí EIA. První vážné odchylky a rozpory se objevily až v roce 2010, kdy se česká vláda výrazně vymezila proti jednomu ze čtyř nových rozvojových cílů EU. Nutno podotknout, že koncept UR kritizován nebyl. V celkovém shrnutí, lze prohlásit, že česká legislativa, přes počáteční nechut' dnes již plně respektuje chápání pojmu UR, tak jak je vnímán na půdě OSN a až na malé výjimky, přejímá všechny cíle a principy, ke kterým přidává i své vlastní.

Za největší přínos této práce považuji její časový rozsah. Podobné absolventské práce na téma udržitelný rozvoj v minulosti již vznikaly, žádná z nich však nepokryla celé období mezi lety 1993–2017. Kvůli tomu ovšem musel být výběr tématu selektivní a úzký, aby odpovídal standardům vysokoškolské kvalifikační práce. Navíc práce může sloužit jako odrazový můstek pro další studie podobného zaměření, které by se mohly zabývat detailněji každým jednotlivým dokumentem zvláště, nebo např. jen jednotlivými odvětvovými politikami životního prostředí.

Klíčová slova: Udržitelný rozvoj; cíle; priority; principy; environmentální, sociální a ekonomický pilíř; politiky; strategie; porovnání

8 Summary

Diploma thesis Sustainable Development in Conceptions and Politics in the Czech Republic the meaning of sustainable development (SD) concept in Czech Strategies of SD and State Environmental Policies between the years 1993 and 2017. The aim of diploma thesis is to find out if SD has changed the meaning in the Czech Governmental policies during the period and if these policies respect documents of European Union and United Nations. The main method of work is qualitative data analysis. The secondary aim is to describe development and position of environmental pillar of SD. The main question is, if this pillar as important in the Czech Republic as is in the international documents.

The thesis describes progression of the concept of SD in United Nations and EU at first. Then, the similar description is done for the Czech Republic. In the third step, there is a comparison of these Czech and international cases. The thesis is focused on the importance of environmental pillar in SD and its role in the concepts. In the last chapter, there is a discussion with other authors.

The thesis shows that in 1990s in the Czech Republic, the policies of environment and SD were identical. In the first years, there were no ideas about SD or its environmental pillar. In the beginning the Czech National Policy of Environment evaluated environment only by economic indicators. A change happened in 1999, when the concept of SD was introduced into the conceptions. First nine principles were written and accepted. The official targets of SD were developed and scheduled following the EU standards. From this year on, the environmental policy in the Czech Republic a sector policy. All strategy documents were actualized, and the new ones are always more precise than the previous.

The Czech Republic has signed all the documents by United Nations and European Union within the following twelve months after their releasing. In the beginning of 1990's these documents had no effect on the Czech environmental policy. The effect started to be important in 1999. However, in the overall summary I can say that Czech legislative documents respect and implement SD in recent years. Czech understanding of SD is the same as in UN and EU. Czech governmental approach takes over all the targets and principles and even adds its own.

The biggest added value of the thesis is the time coverage. Some diploma thesis about SD were written in the past, but none of these them targeted on 25 years long pe-

riod. Such wide coverage led to some selectivity of the topics included in the analysis. The thesis can be useful starting point for future work on SD policies in the Czech Republic.

Keywords: Sustainable Development, Aims, Environmental Policy, Strategy

9 Seznam odborné literatury

Commission of the European Communities. (2001). *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*. Brusel, Belgie 15. 5. 2001; dostupné z:

http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/innovation/pdf/library/strategy_sustdev_en.pdf.

Cudlínová, E. & Dvořáková Líšková, Z. (2015). *Ekopolitika a ekonomika životního prostředí*. České Budějovice, Česká republika: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Cudlínová, E. (2012). Změny ve stylu ekonomického myšlení – šance pro trvale udržitelný rozvoj společnosti nebo pro zelený ekonomický růst. *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica* 1/2009 – *Studia Sociologica* XVI, 23–34.

Česko. (1995). *Státní politika životního prostředí*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (1999). *Státní politika životního prostředí*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (2001). *Státní politika životního prostředí*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (2004). *Státní politika životního prostředí 2004-2010*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (2012). *Státní politika životního prostředí 2012-2020*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (2016). *Státní politika životního prostředí 2012-2020, aktualizace z roku 2016*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Česko. (2017). *Strategická mapa – Ministerstvo životního prostředí*. Praha, Česká republika: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled/\\$FILE/SOPSPZP-MZP_strategicka%20mapa_1708-20170811.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled/$FILE/SOPSPZP-MZP_strategicka%20mapa_1708-20170811.pdf).

Česko. (2017). *Strategický rámec česká republika 2030*. Praha, Česká republika: Úřad vlády ČR.

- Česko. (2010). *Strategický rámeček udržitelného rozvoje české republiky*. Praha, Česká republika: Ministerstvo životního prostředí České republiky. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/Strategicky_ramec_udrzitelneho_rozvoje.pdf.
- Česko. (2013). *Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020*. Praha, Česká republika: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.
- Česko. (2004). *Strategie Udržitelného rozvoje České republiky*. Praha, Česká republika: Úřad Vlády České republiky.
- Česko. (1992). Zákon č. 114/1992 – *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praha, Česká republika: Sbírka zákonů České republiky.
- Evropská komise. (2010). *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*. V Bruselu, 3. 3. 2010, Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/7c31b211-1a5a-46a8-b6bd-151b72dc94ec/EU2020-CJ.pdf>.
- Evropský parlament. (2008). *Šance pro zelenou Evropu*, Brusel. 28. 1. 2008, Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080122IPR19355+0+DOC+XML+V0//CS>.
- Evropská rada. (2006). *Obnovená strategie EU pro udržitelný rozvoj*. Brusel, Belgie, Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010917%202006%20INIT>
- Fagin, A. (2000). *Environmental Protest in the Czech Republic: Three Stages of Post-Communist Development*. *Sociologický časopis* 8(2), 139–156.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha, Česká republika: Portál.
- Hopwood, B., Mellor, M. & O'Brien, G. (2005). Sustainable Development: Mapping Different Approaches. *Sustainable Development* 13(1), 38–52.
- Komise evropských společenství. (2005). *Hodnocení strategie udržitelného rozvoje EU v roce 2005: Výchozí rekapitulace a budoucí směry vývoje*. Brusel 9. 2. 2005.: KOM.
- Korčák, P. (1991). *Naše společná budoucnost*. Praha, Česká republika: Academia Praha.
- Meadows, D. & Meadows, D. (1972). *Limits to Growth*. Chelsea, UK: Chelsea Publishing.

- Moldan, B. (1993). *Konference OSN o životním prostředí a rozvoji Rio de Janeiro, 3. – 14. června 1992 Dokumenty a komentáře*. Praha, Česká republika: Management Press. 11–14.
- Nátr, L. (2005). *Rozvoj trvale neudržitelný*. Praha, Česká republika: Karolinum.
- Rada vlády pro udržitelný rozvoj. (2015). *Summit OSN o udržitelném rozvoji*. Praha, Dostupné z: <https://rvur.vlada.cz/clanky/412-1>.
- United Nations. (1992). *Agenda 21: United Nations Conference on Environment & Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992* (ch. 1.6, page 3).
- United Nations. (1998). *Kjótský protokol k rámcové úmluvě OSN o změně klimatu: In MŽP České republiky*, Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/\\$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf).
- United Nations. (2002). *Johannesburská deklarace*. Summit Země, Johannesburg, Jihoafrická republika, 4. září 2002, dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDX/\\$FILE/johannesburg_deklarace_cesky.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/MZPMSFHXLDX/$FILE/johannesburg_deklarace_cesky.pdf).
- United Nations. (2002). *Implementační plán k summitu o trvale udržitelném rozvoji: Johannesburg, Jihoafrická republika, 26. srpna – 4. září*; dostupné na: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf.
- United Nations. (2012). *The Future we want*. Konference v Rio 2012. Rio de Janeiro, Brazílie Dostupné z: http://www.un.org/disabilities/documents/rio20_outcome_document_complete.pdf.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 agenda for Sustainable development*. USA, New York: General Assembly of UN, Dostupné z: https://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf.
- Vláda České republiky. (2010). *Strategie Evropa 2020: Češi volají po reálných cílech*. Praha, Česká republika: Vláda ČR, dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/v-mediich/archiv-chmiel/strategie-evropa-2020-cesi-volaji-po-realnych-cilech-71530/>.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozvojové cíle dle rezolucí OSN -20 století	17
Tabulka 2: Rozvojové cíle dle rezolucí OSN -21 století	18
Tabulka 3: Obecné pojetí UR dle strategií EU	25

Seznam obrázků

Obrázek 1: Aktuální cíle Rozvojového programu OSN	15
Obrázek 2: Strategická vize SRUR ČR	36
Obrázek 3: Strategické vize SPŽP 2012	38
Obrázek 4: Tematická oblast Lidé a společnost ČR 2030 v porovnání s OSN	47
Obrázek 5: Tematická oblast Hospodářský systém ČR 2030 v porovnání s OSN	47
Obrázek 6: Tematická oblast Odolné ekosystémy ČR 2030 v porovnání s OSN	48
Obrázek 7: Tematická oblast Obce a regiony ČR 2030 v porovnání s OSN	48
Obrázek 8: Tematická oblast Globální rozvoj ČR 2030 v porovnání s OSN	48
Obrázek 9: Tematická oblast Dobré vládnutí ČR 2030 v porovnání s OSN	49
Obrázek 10: Mapa UR dle Hopwooda 2005	54
Obrázek 11: Politiky ČR dle metodiky Hopwooda	56

Seznam příloh

Příloha 1: Schéma strategie Evropa 2020
Příloha 2: Strategická mapa MŽP ČR
Příloha 3: Seznam dlouhodobých úkolů ze SPŽP 2004–2010
Příloha 4: Aktualizované cíle SPŽP

PŘÍLOHA 1 – EVROPA 2020: PŘEHLED

HLAVNÍ CÍLE

- Zvýšit zaměstnanost u osob ve věku 20 až 64 let ze současných 69 % na nejméně 75 %.
- Dosáhnout cíle investovat do výzkumu a vývoje 3 % HDP, zejména zlepšováním podmínek pro investice soukromého sektoru do výzkumu a vývoje, a vytvořit nový ukazatel pro sledování inovací.
- Snižit emise skleníkových plynů oproti úrovni roku 1990 nejméně o 20 % nebo, pokud budou podmínky příznivé, o 30 %; zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v naší konečné spotřebě energie na 20 % a zvýšit energetickou účinnost o 20 %.
- Snižit podíl dětí, které předčasně ukončují školní docházku, ze současných 15 % na 10 % a zvýšit podíl obyvatel ve věku od 30 do 34 let, kteří mají ukončené terciární vzdělání, z 31 % nejméně na 40 %.
- Snižit o 25 % počet Evropanů, kteří žijí pod vnitrostátní hranicí chudoby, což vyvede z chudoby přes 20 milionů lidí.

INTELEKTUÁLNÍ RŮST	UDRŽITELNÝ RŮST	RŮST PODPORUJÍCÍ ZAČLENĚNÍ
<p>INOVACE</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Inovace v Unii“ – zlepšení rámcových podmínek a přístupu k financování výzkumu a inovací, čímž by se posílili inovativní řetězec a zvýšil objem investic v celé Unii.</p>	<p>KLIMA, ENERGIE A MOBILITA</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Evropa méně náročná na zdroje“ – podpora oddělování hospodářského růstu od využívání zdrojů, a to pomocí snížení uhlíku v naší ekonomice; většího využívání obnovitelných zdrojů energie; modernizace dopravního odvětví a podpory energetické účinnosti.</p>	<p>ZAMĚSTNANOST A DOVEDNOSTI</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“ – modernizace pracovních trhů prostřednictvím usnadnění mobility pracovních sil a rozvoji dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce a lepšího vyrovnání nabídky a poptávky na trhu práce.</p>
<p>VZDĚLÁVÁNÍ</p> <p>Stěžejní iniciativa „Mládež v pohybu“ – zlepšení výsledků vzdělávacích systémů a zlepšit mezinárodní atraktivitu evropských vysokoškolských institucí.</p>	<p>KONKURENCESCHOPNOST</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Průmyslová politika pro éru globalizace“ – zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední podniky, a podpora rozvoje silné a udržitelné průmyslové základny, která by byla v celosvětovém měřítku konkurenceschopná.</p>	<p>BOJ PROTI CHUDOBĚ</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Evropská platforma pro boj proti chudobě“ – posílení sociální a územní soudržnosti tak, aby výhody vyplývající z růstu a zaměstnanosti byly ve velkém měřítku sdíleny a lidem postiženým chudobou a sociálním vyloučením bylo umožněno žít důstojně a aktivně se zapojovat do společnosti.</p>
<p>DIGITÁLNÍ SPOLEČNOST</p> <p>Stěžejní iniciativa EU „Digitální program pro Evropu“ – urychlení rozvoje vysokorychlostního internetu a využití výhod jednotného digitálního trhu domácími a podniky.</p>		

Příloha 2: strategická mapa Ministerstva životního prostředí České Republiky

Strategická mapa - Ministerstvo životního prostředí (verze srpen 2017)

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.mfcr.cz

PŮSOBNOSTI (dle kompetenčního zákona)	ZÁKONY VYŽADUJÍCÍ VZNIK STRATEGIE	STRATEGICKÉ DOKUMENTY	DALŠÍ ZÁKONY V GESCI MINISTERSTVA
Ochrana ovzduší	Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší	Sítredododá strategie (do 2020) zlepšení kvality ovzduší v ČR (2015) Národní program snižování emisí ČR (2015) Plány zlepšování kvality ovzduší (2016) Politika ochrany klimatu (2017)	Zákon č. 73/2012 Sb., o látkách které poškozují ozon, vrstvu a o fluorov. skleník, plynech Zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách ochododování s povolenkami na emise skleník.plynu
Ochrana přírody a krajiny	Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny	Strategie ochrany biolog.roznmnosti ČR (2016) Národní akční plán adaptace na změnu klimatu (2017) Strategie ochrany před následky sucha na území ČR (2017) Státní program ochrany přírody a krajiny (akt.2009) Státní program ochrany přírody a krajiny (v přípravě) Koncepte záchran programů a progr. péče (2014)	Zákon č. 100/2004 Sb., o ochr.volně žij. živoč. a planě ros. rostlin Zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provoz.zool.zařad
Ochrana akumul. vod, zdrojů a jakosti vod	Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách	Národní plány povodí (2015) Plány pro zvládnutí povodňových rizik (2015) Koncepte zpručodnění řícní sítě ČR (2014)	Zákon č. 171/1992 Sb., o životním prostředí
Rizika	Státní politika životního prostředí ČR 2012 – 2020 (akt.2016)	Aktualizovaný Národní implementační plán Stockholmské úmluvy o perzistentních organických polutanech na léta 2012-2017 (2012) Koncepte enviroonmentální bezpečnosti 2015 – s výhledem do roku 2030 (2015)	Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závaž.haváří Zákon č. 167/2008 Sb., o předch skol. újmě a o její nápravě Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na ŽP Zákon č. 350/2011 Sb., o chem.látkách a chemic. směsích Zákon č. 78/2004 Sb., o nář. s genet. modif. organy. a genet.produky
Ochrana půdního fondu	Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu	Program předcházení vzniku odpadů ČR (2014) Plan odpadového hospodářství ČR pro období 2015-2024 (2014)	Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a vyuz. nerost.bohatství Zákon č. 62/1988 Sb., o geolog. pracích
Ochrana horninového prostředí, geologie	Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech	Státní program enviroonmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a enviroonmentálního poradensství na léta 2016-2025(2016) Aktualizovaný program EMAS (2002) Národní program enviroonmentálního znadení (2007) Koncepte MA21(2012) AP pro roky 2016-2018 ke Konceptci MA21 (2016)	Zákon č. 25/2008 Sb., o integrováním registru znečišťování ŽP a o integrováním systémů plnění ohlasovací povinnosti
Odpadové hospodářství	Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o ŽP	Národní program čistší produkce (2007) Koncepte VaVal (v přípravě) Národní program čistší produkce (2007)	Zákon č. 171/1992 Sb., o životním prostředí Zákon č. 76/2002 Sb., o integrování prevenci a omezování znečištění Zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí
Informační systém ŽP, monitoring, ESV, EMAS			

Zdroj: mzp.cz – dostupné z:
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled/\\$FILE/SOPSZP-MZP_strategicka%20mapa_1708-20170811.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_v_gesci_prehled/$FILE/SOPSZP-MZP_strategicka%20mapa_1708-20170811.pdf)

Příloha 3: Seznam dlouhodobých úkolů ze SPŽP 2004–2010

Úkol	Termín
Program Natura 2000 – stanovení režimu využívání území, plány managementu (včetně SEA), stále chybí potřebná legislativa	2004
Podrobit posuzování vlivů na životní prostředí i krajské, mikroregionální a lokální koncepce ve vybraných oborech a územní plány dle Směrnice EU 2001/42/ES a Aarhuské úmluvy	průběžně
Snížení znečištění vod dusičnany ze zemědělských zdrojů – nutno implementovat akční program a monitoring	2006
Recyklace materiálů včetně vozidel s ukončenou životností (autovraky) – nutné dovybavení sběrných míst, chybí odpovídající demontážní a zpracovatelská centra, osvěta	2006
Omezení vstupu nebezpečných látek do povrchových a podzemních vod – nutno připravit a realizovat akční programy	2009
Péče o říční ekosystémy (Rámcová směrnice 2000/60/ES o vodní politice) – monitoring a plánování (návrh opatření), veřejné projednání (SEA)	2009
Výstavba ČOV pro 2–10 tis. EO, rekonstrukce ČOV nad 10 tis. EO – eliminace emisí dusíku a fosforu v citlivých oblastech (což je celé území ČR), náklady 80 mld. Kč	2010
Polychlorované bifenylly (PCB/PCT) – inventarizace a kontrola zařízení, dekontaminace a zneškodnění, realizace „Plánu dekontaminace a zneškodnění inventarizovaných zařízení a PCB v nich obsažených“	2010
Biologicky rozložitelný TKO (BRKO) – budování odděleného sběru a kompostování, postupně snížit množství BRKO ukládaného na skládky na 75, 50 a 35 % referenční hladiny (rok 1995)	2010
Péče o říční ekosystémy (Rámcová směrnice 2000/60/ES o vodní politice), dosažení požadovaného stavu (dle definice v plánech povodí, viz předcházející fáze)	2015
Snížit imise v místech překročení limitů pro ochranu ekosystémů: a) dokončit a realizovat integrovaný program snížení emisí regionálních programů b) pracovat místní programy zlepšení kvality ovzduší	
Dosažení 8% podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů na hrubé spotřebě elektřiny ČR	2010

Zdroj: Státní politika životního prostředí 2004–2010

Příloha 4: Aktualizované cíle SPŽP

Tematická oblast	Strategický cíl/priorita	Specifický cíl
1. Ochrana a udržitelné využívání zdrojů	1.1 Zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu	1.1.1 Dosažení alespoň dobrého ekologického stavu nebo potenciálu a dobrého chemického stavu útvarů povrchových vod, dosažení dobrého chemického a kvalitativního stavu útvarů podzemních vod a zajištění ochrany vod v chráněných územích vymezených dle Rámcové směrnice o vodní politice
		1.2 Předcházení vzniku odpadů, zajištění jejich maximálního využití a omezování jejich negativního vlivu na životní prostředí. Podpora využívání odpadů jako náhrady přírodních zdrojů
	1.2 Předcházení vzniku odpadů, zajištění jejich maximálního využití a omezování jejich negativního vlivu na životní prostředí. Podpora využívání odpadů jako náhrady přírodních zdrojů	1.2.1 Snížení podílu skládkování na celkovém odstraňování odpadů
		1.2.2 Zvyšování materiálového a energetického využití odpadů
		1.2.3 Předcházení vzniku odpadů
	1.3 Ochrana a udržitelné využívání půdy a horninového prostředí	1.3.1 Omezování záborů zemědělské půdy
		1.3.2 Snížování ohrožení zemědělské a lesní půdy erozí
		1.3.3 Omezování a regulace kontaminace a ostatní degradace půdy a hornin způsobenou lidskou činností
		1.3.4 Prevence a zahlazování negativních důsledků hornické činnosti a těžby nerostných surovin
	2. Ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší	2.1 Snížování emisí skleníkových plynů
2.2 Snížení úrovně znečištění ovzduší		2.2.1 Zlepšení kvality ovzduší v místech, kde jsou překračovány imisní limity
		2.2.2 Plnění národní emisní stropů pro oxid siřičitý (SO ₂), oxidy dusíku (NO _x), těkavé organické látky (VOC), amoniak (NH ₃) a jemných suspendovaných částic (PM _{2,5})
		2.2.3 Snížení emisí těžkých kovů a persistentních organických látek
2.3 Efektivní a k přírodě šetrné využívání obnovitelných zdrojů energie a zvýšení		2.3.1 Zajištění 13% podílu energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie k roku 2020
		2.3.2 Zajištění 10% podílu energie

Tematická oblast	Strategický cíl/priorita	Specifický cíl
	energetické účinnosti	z obnovitelných zdrojů v dopravě k roku 2020 při současném snížení emisí NO _x , VOC a PM _{2.5} z dopravy
		2.3.3 Zajištění závazku zvýšení energetické účinnosti do roku 2020
3. Ochrana přírody a krajiny	3.1 Ochrana a posílení ekologické stability krajiny a udržitelné hospodaření v krajině	3.1.1 Zvýšení ekologické stability krajiny
		3.1.2 Obnova vodního režimu krajiny
		3.1.3 Omezení a zmírnění dopadů fragmentace krajiny
		3.1.4 Zachování a posílení mimoprodukčních funkcí zemědělské krajiny a lesů
	3.2 Zachování přírodních a krajinných hodnot	3.2.1 Zajištění ochrany a péče o nejcennější části přírody a krajiny
		3.2.2 Zastavení úbytku původních druhů a přírodních stanovišť
		3.2.3 Omezení negativního vlivu invazních druhů a zajištění účinných opatření k jejich regulaci
	3.3 Zlepšení kvality prostředí v sídlech	3.3.1 Zlepšení funkčního stavu zeleně v sídlech
		3.3.2 Posílení regenerace brownfieldů s pozitivním vlivem na kvalitu prostředí v sídlech
		3.3.3 Zlepšení hospodaření se srážkovou vodou v sídelních útvarech.
4. Bezpečné prostředí	4.1 Předcházení rizik	4.1.1 Předcházení vzniku zdrojů antropogenních rizik
	4.2 Zmírňování dopadů nebezpečí, včetně mimořádných událostí a krizových situací	4.2.1 Zmírňování dopadů antropogenních rizik
		4.2.2 Zmírňování dopadů přírodních nebezpečí
		4.2.3 Zmírňování dopadů změny klimatu a adaptace
		4.2.4 Sanace kontaminovaných míst, včetně starých ekologických zátěží, a náprava ekologické újmy